

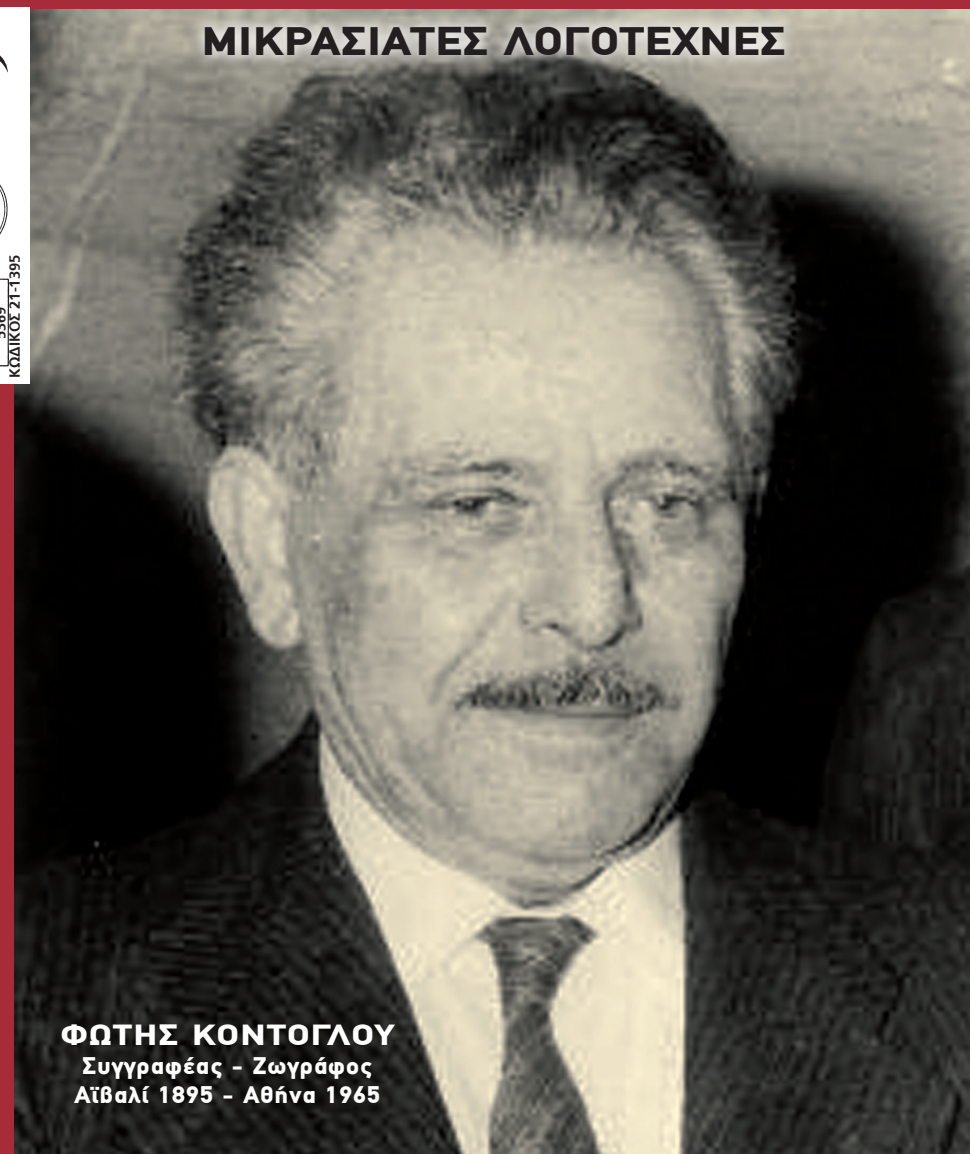

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 2-4 Τ.Κ. 106 78 ΑΘΗΝΑ

**2022-1922: ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ**

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
Συγγραφέας - Ζωγράφος
Αϊβαλί 1895 - Αθήνα 1965

**Οι πρόσφυγες – Η κοιλάδα του Κλαυθμώνος:
Το σπουδαίο έργο του Φώτη Κόντογλου**

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΕΥΧΟΣ 225 ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ISSN 1105-607X

ΤΕΥΧΟΣ 225
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 2-4

T.K. 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.-FAX 210-3819571

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ: 1975-1977

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗ: 1983-

ΤΕΥΧΟΣ 225

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΕΚΔΟΤΗΣ – ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Δόρδου 35, Τ.Κ. 10443 Αθήνα

Τηλ. 210-5120009

*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΓΑΠΟΥΛΑ ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΟΡΛΙΔΑΣ

ΡΙΤΑ ΝΑΣΤΟΥ - ΜΥΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΜΜΟΣ

ΦΩΤΙΟΣ ΚΟΥΛΑΡΜΑΝΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΤΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΜΠΟΛΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ – ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Τ.Θ. 8231, Τ.Κ. 10210 ΑΘΗΝΑ

Κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό

της Ένωσης στην Εθνική Τράπεζα

IBAN: GR6101100400000004062505138

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

Τ.Θ. 8231, Τ.Κ. 10210 ΑΘΗΝΑ

e-mail: EEL1930@GMAIL.COM

www.logotexnes.gr

ellineslogotexnes.gr

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΚΟΥΚΟΥΔΑΚΗΣ

ΖΩΟΔ. ΠΗΓΗΣ 91, 11473 Αθήνα

τηλ. 210-6429961, τηλ./fax. 210-6461660

e-mail: a_telier@otenet.gr

Κάθε Λογοτέχνης φέρει
την ευθύνη των χειμένων του

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΔΟΤΗ

ΤΟ ΕΤΟΣ 2022 η σκέψη μας ήταν καρφωμένη στα «εκατό (100) χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή» και τα παθήματα του Ελληνισμού. Πραγματοποιήθηκαν πολλές εκδηλώσεις για το θέμα αυτό και σελίδες κάλυψαν τη μεγάλη σημασία ώστε να αφυπνίζεται, να μορφώνεται και να οργανώνεται για την πνευματική και εθνική-κρατική απελευθέρωσή του... Ο Ελληνισμός να ξυπνά σιγά-σιγά, να μελετά τον εαυτό του κι ν' ανασυντάσει τις δυνάμεις του. Έγινε διαφώτιση από το Έθνος που έδρασε ποικιλότροπα κατά τα δύσκολα εκείνα χρόνια. Άρχισε να γίνεται συστηματική, σε βάθος έρευνα από σοβαρούς μελετητές. Παρείχαν όλες τις πληροφορίες και ερμηνείες, που θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση και την ορθή τοποθέτηση του θέματος: «**Μικρασιατική Μνήμη**». Εκτεταμένη ήταν η αναφορά για το ίδιο θέμα στο περιοδικό «ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ» και η εκδήλωση με την «Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών» από κοινού, με εκλεκτούς ομιλητές στην αίθουσα «Μιχαήλα Αβέρωφ» (Γενναδίου 8), την Τετάρτη 14 Σεπτεμβρίου 2022, το βράδυ. Δεν θα σωπάσουμε. Η φωνή μας δεν θα σβήσει. Η Μνήμη έγινε ιστορία. Από το χθες, στο Σήμερα και το Αύριο... Καλή Χρονιά το 2023!.. Καλές Γιορτές!..

Λ.Β.Τ.

Ο Πρόεδρος

*και το Διοικητικό Συμβούλιο εύχονται
στα μέλη και στους φίλους της Ένωσης*

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ

ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ

και ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ το 2023

Μήπως ξεχάσατε

τη συνδρομή σας;

Αν ναι, σπεύσατε!

Ετήσια συνδρομή 50 ευρώ.

Φώτης Κόντογλου (1895 -1965)

Γεννημένος στο Αϊβαλί της Μικράς Ασίας το 1895, ο Κόντογλου αναδείχθηκε σε έναν από τους κορυφαίους Έλληνες ζωγράφους και πνευματικούς δημιουργούς του 20ού αιώνα. Νέος ταξίδεψε σε πολλές χώρες της Ευρώπης, όπου γνώρισε και σπούδασε τη "δυτική" λεγόμενη ζωγραφική, αλλά τελικά αφιερώθηκε στη βυζαντινή τέχνη και ιδιαίτερα στην αγιογραφία, που γνώρισε σε βάθος όταν επισκέφθηκε το Άγιον Όρος, το 1923. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, στη συνοικία Κυπριάδου, σ' ένα σπίτι που διατηρείται σήμερα ως μνημείο από την κόρη του και τον γαμπρό του. Φιλοτέχνησε πολλές φορητές εικόνες, εικονογράφησε εκκλησίες της Αθήνας, που σήμερα θεωρούνται μνημεία της βυζαντινής αγιογράφησης, συντήρησε τις τοιχογραφίες του Μυστρά, εξέδωσε το βιβλίο "Εκφρασις της Ορθόδοξης Αγιογραφίας", έργο ιστορικής σημασίας για τη διατήρηση της βυζαντινής αγιογραφίας, ενώ ανάμεσα στις σημαντικότερες δημιουργίες του συγκαταλέγονται η διακόσμηση μιας αίθουσας του Δημαρχείου Αθηνών και οι τοιχογραφίες του σπιτιού του με την τεχνοτροπία του fresco. Κοντά του μαθήτευσαν μεγάλοι Έλληνες ζωγράφοι, όπως ο Τσαρούχης και ο Εγγονόπουλος. Τα έργα του, που έχουν εκτεθεί σε μεγάλες εκθέσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού, βρίσκονται σήμερα σε μουσεία, πινακοθήκες και ιδιωτικές συλλογές. Παράλληλα, ο Κόντογλου υπήρξε προικισμένος συγγραφέας, υπέρμαχος της Ορθοδοξίας και της ελληνικής παράδοσης, λάτρης της ελληνικής φύσης και μέγας Θαλασσογράφος. Αυτά τα θέματα πραγματεύεται στα βιβλία του και σε πάνω από τρεις χιλιάδες άρθρα του, δημοσιευμένα σε εφημερίδες και περιοδικά. Με ζέση, γνώση, δυνατό λόγο, μα πάνω απ' όλα με μεγάλη καρδιά. Για το σύνολο της προσφοράς του στα ελληνικά γράμματα και την τέχνη βραβεύτηκε από το κράτος και την Ακαδημία Αθηνών. Πέθανε το 1965 στην Αθήνα. ■

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ

Ζωοδόχου Πηγής 2-4, 10678 Αθήνα τηλ.- fax: 2103819571
email: eel1930@gmail.com - Ηλεκτρονική διεύθυνση: ellineslogotexnes.gr

Κάλεσμα

Η Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών σας προσκαλεί στην απονομή των Βραβείων και Επαίνων εκείνων που συμμετείχαν στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022 (Ποίησης – Διηγήματος – Χρονικού – Μαρτυρίας) και ολοκληρωμένου έργου, που εκδόθηκαν κατά τα έτη 2020, 2021 & 2022. Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί την **Τετάρτη 14 Δεκεμβρίου 2022 και ώρα 5 μ.μ. στην αίθουσα «Μιχαήλα Αβέρωφ»** της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών (Γενναδίου 8 και Ακαδημίας, 7ος όροφος). Σας περιμένουμε.

Ο Πρόεδρος
ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

Ο Γεν. Γραμματέας
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΟΡΑΙΔΑΣ

Αγία Σοφιά

Λευτέρης Β. Τζόκας

Αγία Σοφιά το δώρημα δεν πνίγηκε στη λήθη
κι η συμφορά δεν νέκρωσε, ελπίδα στους ραγιαδες,
ορθώνονται στα στήθια μας οι προαιώνιοι μύθοι,
πάναναγο μήνυμα στέλνεται, περνάει συμπληγάδες.

Σύμβολο που ξεχώρισε από του λύκου στόμα,
τα χρόνια που διαβήκανε, λίγο δεν ελαφρώνει,
σαν έστειλαν και πάτησαν το λεύτερό σου χώμα,
βάφτηκε στ' αγριόκαιρο και μείναμε τώρα μόνοι...

Μύριες απόκοσμες φωνές ηχούσανε στην Πόλη,
που έζησαν τα γονικά με το σπαθί και το ντουφέκι,
εκδικητές τα βρόντηξαν στητά κορμιά στο βόλι,
ανάμεσα ουρανού και γης η Αγία Σοφιά μας στέκει.

Η ελευθερόφρονη ψυχή νικάει και ο λαός,
παγκόσμιου κάλλους ο Ναός των λύκων τη φωλιά,
στο ματωμένο Γολγοθά φωνή σαν κεραυνός,
με τις φρικαλεότητες τ' ανήμερα θηριά.

Χαράζει μέσ' απ' τους θρύλους του κόσμου η ροδαυγή,
να ενωθούν ειλικρινά οι λαοί, στη χώρα πούναι εχθρός,
ν' ανθοφορήσει η αγάπη μας και να σταλεί κραυγή,
να λιώσουν πάγοι από το φως και να υψωθεί Σταυρός!..

Από την ποιητική συλλογή
«ΤΕΤΕΙΧΙΣΜΕΝΗ ΒΑΣΙΛΙΔΑ
(ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ)»

Εκδήλωση στις 14 Σεπτεμβρίου 2022 Μνήμη και τιμή στη Μικρά Ασία

Η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών και η Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών διοργάνωσαν μία πολύ επιτυχημένη βραδιά Μνήμης για τα «100 χρόνια από τη Μικρασιατική Κατα-

Φοίξος Δήμου

στροφή του 1922» και Τιμή για τα «200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821!».

Η σεμνή αυτή τελετή πραγματοποιήθηκε την 14 Σεπτεμβρίου 2022 στην αίθουσα της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών «Μιχαήλα Αβέρωφ», ξεκινώντας με

τους χαιρετισμούς του Παύλου Ναθανάηλ, πρώην προέδρου της Εταιρίας και

νυν αντιπροέδρου αυτής και, του Λευτέρη Τζόκα προέδρου της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Ομιλητές για το 1821 ήταν η Ιωάννα Χρήστου, Φιλολόγος, Συγγραφέας και Γενική Διευθύντρια Ανθρωπίνου Δυναμικού Υπουργείου Παιδείας με θέμα «Το σύγχρονο μήνυμα της 25ης Μαρτίου 1821» και ο Αθανάσιος Νασιόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής με θέμα «Επιτομή ιστορίας-σελίδες του 1821».

Και για το 1922 ο Διονύσιος Τσιριγώτης, Επίκουρος Καθηγητής τμήματος Διεθνών σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς με θέμα «Η Ελληνική στρατηγική στη Μικρά Ασία 1919-1922». Τα αίτια της «Ηττας» και η Βίκυ Αναγνωστάκη, Αρχαιολόγος, Ποιήτρια με θέμα «Ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας - Αποτίμηση της Καταστροφής του 1922».

Παρέμβαση έκανε ο στρατιωτικός αναλυτής - συγγραφέας Σάββας Καλεντερίδης για τη Μικρασιατική Καταστροφή και τις ενέργειες των Μεγάλων Δυνάμεων που βοηθούσαν και τους δύο αντίστοιχα (Ελλάδα -Τουρκία).

Ποίημα απήγγειλε η λογοτέχνιδα, Γιώγια Σιώκου, μέλος των δύο Σωματείων με τίτλο «Ακρόπολη», αφιερωμένο στη Μνήμη του Δημήτρη Παντερμαλή που έφυγε απ' τη ζωή στις 14/9/22 και τη φίλη της Ελένη Τσώλη-Μπίκα στις 18/7/2022.

Σύντομη παράμβαση έκανε και ο Γεν. Γραμματέας της Ε.Ε.Λ. κ. Απόστολος Φορλίδας αναφερόμενος στο «σήμερα» της Σμύρνης στην οποία το 2016 τοποθετήθηκε απο τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίο, Μητροπολίτης Σμύρνης ώστε να ζωντανέψει ο Ελληνισμός που ελάχιστος μεν - υφίσταται στην περιοχή. «Έτσι σήμερα ανέφερε», ο κ. Φορλίδας «παραμένει μια αχτίδα ελληνική στη Σμύρνη αφού κάθε Κυριακή ο Μητροπολίτης κ. Βαρθολομαίος τελεί Θ. Λειτουργία και οι μερικές δεκάδες Ελλήνων κρατούν ζωντανή την Ελληνική Κοινότητα και συντηρούν ήθη και έθιμα. Σε μια πόλη που κρατά αναμνήσεις και μεγάλη ιστορία. «Είχα την τύχη να παρίσταμαι στην ενθρόνιση του Μητροπολίτου καλεσμένος του Πανσέπτου Οικουμενικού Πατριάρχη και να βιώσω αυτές τις συγκινητικές στιγμές αλλά και να περπατήσω στην προκουμαία που χιλιάδες Ελλήνων σφαγιασθήκαν».

Ο Συντονισμός της ιστορικής αυτής

διάλεξης οφείλεται στους κοσμήτορες, Δημήτρη Λαμπρόπουλο της Εταιρίας και την Ρίτα Νάστου-Μυστακοπούλου της Ένωσης αντίστοιχα.

Η ωραία και πολύ επιτυχημένη αυτή εκδήλωση έκλεισε με τα τραγούδια του Φιλολόγου Νίκου Αντωνάκου, το πιάνο του Γενικού Γραμματέα της Εταιρίας Γιώργου Μαρινάκη και κυρίως με τις σκέψεις του ακροατηρίου για το χθες, το σήμερα και το αύριο της Πατρίδας μας. Παραβρέθηκαν στην εκδήλωση παρά πολλά μέλη των δύο Σωματείων. Ο τ. βουλευτής Ηλίας Βεζδρεβάνης ήρθε ειδικά να παραστεί από την Ηγουμενίτσα, καθώς είναι μέλος της Ένωσης, άνθρω-

ποι του πολιτισμού, της Ηπειρωτικής Ομοσπονδίας ο Πρόεδρος Χρήστος Λαναράς και της Θεσσαλικής Ομοσπονδίας ο Πρόε-

δρος Στέφανος Κούτρας ακόμα καθηγητές Παν/μίων, γιατροί, συγγραφείς, δημοσιογράφοι, στρατηγοί, πτέταρχοι, ναύαρχοι Π.Ν. ε.α. κλπ. ■

Ο Γιάννης Τσούτσιας με τον Παύλο Ναθαναήλ.

Η ομιλήτρια κ. Ιωάννα Χρήστου.

Η κ. Ρίτα Νάστου-Μυστακοπούλου.

Τα αίτια της Μικρασιατικής καταστροφής

Τα ξημερώματα της 26^{ης} Αυγούστου του 1922 (νέο ημερολόγιο) ξεκίνησε η επίθεση των κεμαλικών στρατιωτικών δυνάμεων, έναντι της ελληνικής στρατιάς Μικράς Ασίας, συνω-

Διονύσης Τσιριγώτης*,

θώντας στην άμεση κατάρρευση του ελληνικού μετώπου, στην άτακτη οπισθοχώρηση των ελληνικών δυνάμεων και στις συμπαρομαρτούσες τραγικές απο-

λήξεις για τον ελληνισμό της περιοχής. Η νικηφόρα αντεπίθεση του Μουσταφά Κεμάλ, αποδίδεται στην επίτευξη του τακτικού αιφνιδιασμού της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας, αξιοποιώντας κατά το μέγιστο δυνατό βαθμό, τη διαμορφωθείσα τοπική υπεροχή στρατιωτι-

* Επίκουρος Καθηγητής, Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας, Διεθνών Σχέσεων & Διπλωματίας, Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστημίου Πειραιώς.

κής ισχύος στο νότιο τμήμα του ελληνικού μετώπου, στην προεξέχουσα του Αφίων Καραχισάρ. Ο αντικειμενικός στρατιωτικός στόχος συνίστατο στην καταστροφή του κέντρου βάρους του αντιπάλου-της ελληνικής στρατιάς Μικράς Ασίας - μέσω μιας αποφασιστικής μάχης. Όπως ο ίδιος ο Κεμάλ αναφέρει:

«Η Διοίκησις τοῦ μετώπου ἀπεφάσισεν ὅθεν νὰ προβῆ εἰς τὰς τελευταίας προετοιμασίας, διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις εἰς τὸν τομέα τῆς Ἰης Στρατιάς μεταξύ Ἀκάρ καὶ Ἀχοῦρ Ντάγ. Σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως θὰ εἶναι νὰ νικηθῆ ὁ ἐχθρὸς εἰς μεγάλην μάχην ἐκ παρατάξεως καὶ νὰ ἐκριφθῆ πρὸς βορρᾶν».

Ποιοι είναι όμως οι παράγοντες που συνέτειναν στην κατάλυση της ελληνικής στρατηγικής στη Μικρά Ασία;

Έχοντας καταδείξει σε προηγούμενη ανάλυσή μας, την εφικτότητα του πολιτικοστρατιωτικού εγχειρήματος στη Μικρά Ασία <https://slpress.gr/istorimata/h-ellada-sth-mikra-asia-mia-apanthsh-ston-veremh/>), στις γραμμές που ακολουθούν, θα επικεντρωθούμε στη διερεύνηση των αιτίων που οδήγησαν στην ολική αποδιάρθρωση της ελληνικής υψηλής στρατηγικής -πολιτικής, των μετανοεμβριανών κυβερνήσεων. Σπεύδοντας να προδηλώσουμε το συμπέρασμά μας, οφείλουμε να συνομολογήσουμε ότι τα γενεσιουργά αίτια της Μικρασιατικής καταστροφής εντοπίζονται στην στρατηγική ανεπάρκεια των μετανοεμβριανών ελλη-

νικών κυβερνήσεων να διαμορφώσουν-εφαρμόσουν μια συγκροτημένη πρόταση πολιτικής, συναρμοσμένη με τις επιταγές του εσωτερικού και διεθνούς περιβάλλοντος.

Αναλυτικότερα, τα σημεία τρωτότητας της ελληνικής υψηλής στρατηγικής εντοπίζονται στην προορατική αδυναμία της μετανοεμβριανής κυβέρνησης να διαγνώσει τις άμεσες εξωτερικές απειλές. Συγκεκριμένα αναφερόμαστε στη διακοίνωση των δυνάμεων της Ανταντ -Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία - τον Δεκέμβριο του 1920 για επιβολή διπλωματικού-οικονομικού αποκλεισμού της Ελλάδας, στην περίπτωση επανενθρόνισης του βασιλιά Κωνσταντίνου. Γεγονός που επαληθεύτηκε μετά το συντριπτικό ποσοστό (98%) υπέρ της επανόδου του βασιλιά Κωνσταντίνου στο δημοψήφισμα της 5^{ης} Δεκεμβρίου 1920, οδηγώντας στην αναστροφή των στρατηγικών προσανατολισμών των δυνάμεων της Ανταντ. Μέσω της σύναψης μιας σειράς διμερών συνθηκών με την κεμαλική κυβέρνηση - Ιταλοκεμαλική (Ιούλιος 1921) και Γάλλοκεμαλική (Οκτώβριος 1921) συνθήκη- σε συνέχεια της προ ηγηθείσας Ρωσοκεμαλικής συνθήκης (Συνθήκη Alexandropol, Νοέμβριος 1920). Ι

Εξίσου προβληματική κρίνεται και η αμετροέπεια της μετανοεμβριανής κυβέρνησης, κατά τη διαδικασία προσδιορισμού του αντικειμενικού πολιτικού στόχου της ελληνικής υψηλής στρατηγικής, σε συνάρτηση με τους διατιθέμενους συντελεστές ισχύος. Αν και θα μπορούσε κανείς να επικρίνει τον Βενιζέλο, αναφορικά με τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες της Αθήνας για την ανάληψη του πολιτικοστρατιωτικού εγ-

χειρήματος στην Ιωνία, καθίσταται αναμφίλεκτα απαγορευτική, ακόμα και η απλή σκέψη της συνέχειας της ελληνικής στρατιωτικής εμπλοκής στη Μικρά Ασία, υπό συνθήκες οικονομικής απίσχνασής. Για να γίνει κατανοητή η τάξη μεγέθους των εξόδων της εκστρατείας, αρκεί να αναφέρουμε ότι το συνολικό ποσό για την κάλυψη των δαπανών από το Μάιο του 1919 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1920 ανέρχονταν σε 1.018.012.000 γαλλικά φράγκα, ενώ οι συμμαχικές πιστώσεις που είχε διασφαλίσει ο Βενιζέλος για το 1918, ανέρχονταν στα 850.000.000 γαλλικά φράγκα χωρίς ωστόσο να είναι άμεσα ρευστοποιήσιμες, όπως και οι νέες πιστώσεις που έλαβε από Αγγλία-Γαλλία ύψους 100.000.000 γαλλικών φράγκων για το 1919.

Το καίριο ζήτημα στο περιβάλλον αυτό συνέχεται με την απόφαση των μετανοεμβριανών κυβερνήσεων για συνέχιση και εντατικοποίηση του πολιτικοστρατιωτικού εγχειρήματος στη Μικρά Ασία. Υπό την απουσία εναλλακτικών στρατηγικών επιλογών, συνωθούνται στην επιλογή μιας κοντόθωρης επιθετικής στρατιωτικής στρατηγικής, με αντικειμενικό στόχο την καταστροφή των στρατιωτικών δυνάμεων του Κεμάλ. Η πολιτική αυτή πράξη αποτελεί το τρίτο κατά σειρά σημείο τρωτότητας της ελληνικής υψηλής στρατηγικής, στο βαθμό που δεν συνεκτιμήθηκαν οι ικανές και αναγκαίες συνθήκες για τη συνέχιση της εκστρατείας. Όπως ορθά ο Ε. Βενιζέλος είχε επισημάνει, ο πόλεμος δεν ήταν αυτοσκοπός, αλλά μέσο για τη δημιουργία ενός περιφερειακού, περιβάλλοντος ασφαλείας για τους ελληνικούς πληθυ-

σμούς της Ιωνίας και συνεπαγόμενα για την πραγμάτωση του αέναου πολιτικού στόχου της εθνικής-εδαφικής ολοκλήρωσης- Μεγάλη Ιδέα. Χαρακτηριστικά, σε επιστολή του προς τον στρατηγό Δαγκλή, (21.7.1921), ανέφερε:

«Ἡ ἄρνησις τῆς Κυβερνήσεως νὰ δεχθῆ καὶ κατ' ἀρχὴν κἂν τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἔγκλημα τῶν Κυβερνητῶν αὐτῶν. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται λόγος περὶ συνεχίσεως τῆς ἔθνικης ἡμῶν πολιτικῆς ὑπὸ τῆς παρούσης Κυβερνήσεως, ὅταν διὰ τῆς ἐπανάδου τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης διαρρήξεως τῆς συμμαχίας μετὰς Μεγάλας Δυνάμεις ἀνετράπη ἡ βῆσις τῆς πολιτικῆς ἐκείνης;».

Ειδικότερα, η αδυναμία επίτευξης μιας αποφασιστικής νίκης, λόγω των διαφορετικών στρατιωτικών στρατηγικών -άμεση προσέγγιση για τον ελληνικό τακτικό στρατό με στόχο τη διεξαγωγή μιας αποφασιστικής μάχης, έμμεση προσέγγιση με στρατηγική ανταρτοπόλεμου για τις άτακτες κεμαλικές δυνάμεις (τουλάχιστον μέχρι τις αρχές του 1921)- θα οδηγήσει σε μια παρατεταμένη στρατιωτική επιχείρηση προς τα ενδότερα της Μικράς Ασίας για την επίτευξη του αντικειμενικού στρατιωτικού στόχου -καταστροφή των κεμαλικών στρατιωτικών δυνάμεων. Το γεγονός ότι η στρατηγική του Κεμάλ αποσκοπούσε στην εξουθένωση των ελληνικών δυνάμεων, παρασύροντας τις, στη Μικρασιατική ενδοχώρα, μακριά από τις γραμμές ανεφοδιασμού -επικοινωνιών τους και ενεργώντας υπό ακραίες επιχειρησιακές συνθήκες, επιβεβαιώνεται από το αποτέλεσμα των επιθετικών επιχειρή-

σεων πέρα από τον Σαγγάριο και τη διέβαση της Αλμυράς Ερήμου (Αύγουστος 1921). Ήταν η διακοπή της ελληνικής επίθεσης, μετά τις εκτεταμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις του Ιουλίου (1921) για την καταστροφή των κεμαλικών δυνάμεων και την κατάληψη του Αφιόν Καραχισάρ, Κιουτάχειας και Εσκή Σεχίρ που θα επιβεβαιώσει την αξιωματική ^ παραδοχή του Πρώσου στρατιωτικού και θεωρητικού του πολέμου, Καρλ Βον Κλαούζεβιτς για τη συνέχεια της επιθετικής δράσης, έως ότου επιτευχθεί η ολοκληρωτική καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων. Σε αντίθετη περίπτωση, ο αμυνόμενος θα αγοράσει χρόνο για την ανασύνταξη των δυνάμεων του, όπως ακριβώς συνέβη με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Κεμάλ. Αντίστροφα, η ελληνική στρατιά Μικράς Ασίας υπερέβη π όρια της επιθετικής της δράσης κατά το πέρας των στρατιωτικών επιχειρήσεων του Ιουνίου-Ιουλίου 1921 χωρίς ωστόσο να επιτύχει τον αντικειμενικό στρατιωτικό της στόχο, την καταστροφή των κεμαλικών δυνάμεων.

Οι έγκαιρες προειδοποιήσεις του Έλληνα αρχιστράτηγου Α. Παπούλα και του Ε. Βενιζέλου για συνθηκολόγηση και στρατιωτική απεμπλοκή από την Μικρά Ασία δεν συνυπολογίσθηκαν από την ελληνική πολιτική ηγεσία, γεγονός που αποδείχθηκε καθοριστικό για την έκβαση του αποτελέσματος. Ο αντιστράτηγος Παπούλας, διαγιγνώσκοντας την υπέρβαση του κορυφαίου σημείο της ελληνικής επίθεσης, θα υποστηρίξει ως βέλτιστη λύση στο αδιέξοδο που περιάγονταν η ελληνική στρατιωτική στρατηγική, τη σύναψη ανακωχής κατοχυρώνοντας όσον το δυνατόν ευρύτερα εδαφικά τετελεσμένα.

«[...] υποβάλλω εντύπωσίν μου ότι ο αγών τείνει προσλάβη ως εξ ισοπάλου αντιμετώπων δυνάμεων χαρακτηέρα αγώνος χαρακωμάτων [...] Ούτος έσεται επ' ωφέλεια εχθρού διαρκώς συμπληρούντος ελλείψεις του και οχύρωσιν εδάφους [...]

Παράτασιν επιχειρήσεων θεωρώ επικίνδυνον [...] Στρατός απέδωκε ότι ηδύνατο [...]

Επίτευξις ταχείας ανακωχής κατόπιν μέχρι σήμερα επιτυχιών θα ήτο αρίστη λύσις και από ηθικής απόψεως και συμφέροντος Στρατεύματος».

Τελευταία και εξίσου σημαίνουσα παράμετρος που θα πρέπει να αποτιμηθεί είναι η εσωτερική και εξωτερική απονομιμοποίηση της πολιτικής των μετανοεμβριανών κυβερνήσεων. Από τη μια πλευρά η απόφαση για συνέχιση και εντατικοποίηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων στη Μικρά Ασία δεν ενέχε καθολική αποδοχή από το σύνολο της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας. Εκτός του ευμεγέθους αριθμού των φυγόστρατων και των λιποτακτών, που άγγιζε τις 90.000, μία ομάδα Ελλήνων ανώτατων αξιωματικών υπεισέρχεται σε προπαρασκευαστικές ζυμώσεις/διεργασίες για την εκδήλωση πραξικοπήματος με στόχο της ανατροπή της ελληνικής κυβέρνησης και την εκθρόνιση του βασιλιά Κωνσταντίνου. Από την άλλη πλευρά με δεδομένη την μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής των δυνάμεων της Αντάντ, ευθύς με την επανενθρόνιση του βασιλιά Κωνσταντίνου, ήταν θέμα χρόνου η ολική αναθεώρηση των όρων της συνθήκης των Σεβρών (στη διάσκεψη του Λονδίνου τον Μάρτιο του 1921 οι δυνάμεις της Αντάντ κατέληξαν σε σχέδιο από-

φασης για την τροποποίηση των όρων της συνθήκης).

Εν ολίγοις, η τραγική κατάληξη της μικρασιατικής εκστρατείας δύναται να αποδοθεί στη ανασύνταξη των δυνάμεων του παλαιοκομματισμού/κομματοκρατίας που υπονόμισαν εσωτερικά το πρόταγμα της εθνικής ολοκλήρωσης, με αποτέλεσμα η ανορθολογική πολιτική απόφαση για συνέχιση της εκστρατείας, υπό την απουσία εξωτερικών διπλωματικών-οικονομικών συντελεστών ισχύος να οδηγήσει στην στρατηγική υπερεπέκταση της ελληνικής στρατηγικής στην Μικρά Ασία και στην εκρίζωση των ελληνικών πληθυσμών της Ιωνίας. ■

Νανούρισμα

Λεμονιά Αντ. Μπαστιάνου

Η Πούλια στην Αγιά Σοφιά
σκύβει να προσκυνήσει
ανάβει για τη λευτεριά
κερί να αναστήσει.

Σκύβει και ο Αυγερινός
ρόδα να ακουμπήσει
αστέρας λάμπει φωτεινός
την Πόλη να φωτίσει.

Να σηκωθεί το σκλάβωμα,
ο πόνος ν' αντρείψει
της λευτεριάς προσάναμμα
ΘΕΟΣ να προστατέψει.

Κωνσταντινουπολίτικο, αναφερόμενο στην
προσδοκούμενη Ανάσταση του Γένους.

ΣΥΓΧΙΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΕΩΝ Προοδευτικοί και συντηρητικοί

Οτιδήποτε το καινοφανές, ο ακατατόπιστος σήμερα Έλληνας το παραδέχεται αυτόματα και σαν «προοδευτικό». Αντίθετα ταυτίζει την παράδοση με την «συντήρηση». Πολλοί συνδυάζουν

Φώτης Κουλαρμάνης

την πρόοδο με τις ιδέες της αριστεράς ή τις προσκείμενες προς αυτή ιδέες, ενώ άλλοι συγχέουν την πραγματική πρόοδο και εξέλιξη. Οι τελευταίοι χαρακτηρίζουν ένα κοινωνικό καθεστώς «προοδευτικό» όταν μπορεί και κατασκευάζει πυρηνικά όπλα, ενώ δεν λαμβάνουν υπόψη τους όταν αφαιρούνται από τους ανθρώπους, πνευματικές, ηθικές και κοινωνικές αξίες.

Πλήρης σύγχυση των δύο εννοιών του «προοδευτικού» και «συντηρητικού». Δεν λαμβάνουν υπόψη των, ότι οτιδήποτε το νέο, δεν είναι ταυτόχρονα και «προοδευτικό», ούτε και κάθε τι το παραδοσιακό είναι οπωσδήποτε και «συντηρητικό». Ξεχνούν ότι υπάρχουν αξίες παραδοσιακές, οι οποίες είναι αιώνια νέες και προοδευτικές, όπως επίσης υπάρχουν νέα φαινόμενα και νέες ιδέες που ουσιαστικά αποτελούν οπισθοδρόμηση.

Το ζήτημα της προόδου και του «προοδευτικού» δεν πρέπει να προσδιορίζεται με κριτήριο το χρόνο, αλλά με κριτήριο το περιεχόμενο και την κοινωνική αξία. Συνεπώς οτιδήποτε εκμηδενίζει τις πνευματικές και ηθικές αξίες, δεν μπορεί να θεωρηθεί «προοδευτικό», καθώς επίσης και οτιδήποτε διατηρεί τις παραδοσιακές αξίες,

δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως συντήρηση και να προσδώσει σε όσους υποστηρίζουν και ακολουθούν τις αξίες αυτές, τον χαρακτήρα του «συντηρητικού» ή ακόμη και του «οπισθοδρομικού», όπως πολλοί με μεγάλη ευκολία αποκαλούν.

Προφανώς είναι εσφαλμένη η άποψη, ότι παράδοση σημαίνει συντήρηση. Ότι είναι παλαιό δεν είναι αναγκαίως και «συντηρητικό», όπως και κάθε νέο δεν είναι αναγκαστικά και «προοδευτικό». Όταν η παράδοση συμβάλλει και βοηθάει στον ορθό δρόμο, στο σωστό προσανατολισμό και στο σεβασμό των ανθρωπίνων αξιών, δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ότι αποτελεί πρόοδο και ότι η προσήλωσή μας σε αξίες σταθερές και αιώνιες, δεν είναι συντηρητισμός. Αντίθετα η απάρνηση και η διαστρέβλωση που επιχειρείται πολλές φορές στις αξίες αυτές, οδηγεί σε μηδενιστικές, άγονες και καταστρεπτικές για το έθνος και τη νεολαία μας τάσεις.

Είναι σφάλμα, και δυστυχώς το διαπράττουν πολλοί, όταν επίσης ταυτίζουν σήμερα την έννοια του «συντηρητικού» με τον «δεξιό» και του «προοδευτικού» με τον «αριστερό». Διότι είναι ολοφάνερο ότι υπάρχουν αριστεροί που υποστηρίζουν και εμμένουν σε ξεπερασμένες από τον χρόνο και την πρακτική χρησιμότητα ιδέες και αξίες, ενώ υπάρχουν και δεξιοί, που υποστηρίζουν και ακολουθούν νέες και μοντέρνες ιδέες, που αποτελούν πηγή συνεχούς και θετικής προόδου, όπως αυτή ορθολογικά πρέπει να προσδιορίζεται. ■

Το νούμερο 31328 του Ηλία Βενέζη

Βασιλική Γκλόρια Παπά

Πτυχιούχος Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών,
Υπ. Διδ. Ε.Κ.Π.Α

Ηαφορμή της συμπλήρωσης των εκατό ετών από την Μικρασιατική καταστροφή, όπως και κάθε επέτειος, μας παρέχουν γενναιόδωρα την ευκαιρία να αντισταθούμε στην ιστορική λήθη και να επανεκτιμήσουμε το παρελθόν με ένα σύγχρονο βλέμμα. Η ιστορία διαχρονικά συνομιλεί με την λογοτεχνία και την εμπνέει, καθώς όσοι, λόγου χάριν, θυμούνται το όνομα Αϊβαλί και γνωρίζουν που βρίσκονται οι αρχαίες Κυδωνίες, δε μπορούν παρά να συμφωνήσουν πως τα τοπωνύμια αυτά και οι ιστορίες τους, διατηρήθηκαν ζωντανά και γλαφυρά στη μνήμη μας, όχι μόνο μέσω των ιστορικών βιβλίων αλλά και μέσω έργων όπως η Αιολική Γή του Η. Βενέζη και πολλών άλλων.

Στην ιστορία της ανθρωπότητας, θα συναντήσουμε αμέτρητες περιόδους κατά τις οποίες ο σεβασμός για την ανθρώπινη ύπαρξη χάνεται. Σε μια τέτοια περίοδο ο δεκαεννιάχρονος Η. Βενέζης αιχμαλωτίζεται και υποχρεώνεται σε μια πορεία θανάτου προς τα βόρεια της Μ. Ασίας, όντας ένας αριθμός, ένας από τους πολλούς, ένα πενταψήφιο νούμερο. Εκεί γνώρισε την εξαθλίωση των ταγμάτων εργασίας Αμελέ-Ταμπουρού, όπου το πνεύμα υποτάχθηκε πλήρως στο ένστικτο της επιβίωσης και κατά δήλωση του συγγραφέα (1945:13) "Το βιβλίο τούτο είναι

γραμμένο με αίμα... Τίποτα δεν υπάρχει πιο βαθύ και πιο ιερό από ένα σώμα που βασανίζεται. Το βιβλίο τούτο είναι ένα αφιέρωμα σε αυτόν τον πόνο." Σε αντίθεση με τον μεγάλο αριθμό έργων εμπνευσμένων από τα γεγονότα που έλαβαν αφορμή από την οδύνη και τον ξεριζωμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, οι οποίοι εκδιώχθηκαν στην Ελλάδα, το έργο αυτό αφορά τη μοίρα και τον αγώνα της επιβίωσης όσων δεν κατάφεραν να δραπέτεύσουν. Σύμφωνα με το σχόλιο του Δ. Δασκαλόπουλου (2004): "Στα νεοελληνικά έργα που γράφτηκαν για τη Μικρασιατική Καταστροφή, το Νούμερο διατηρεί ακόμη και σήμερα την ξεχωριστή θέση του. Ισορροπεί με επιτυχία ανάμεσα στο τραγικό θέμα του και στη λογοτεχνικότητα της γραφής του."

Η διαχρονικότητα του έργου είναι αναμφισβήτητη καθώς παρουσιάζει τις έκρυθμες συμπεριφορές, την εκμηδένιση, την ισοπέδωση του ανθρώπου και την "ξενιτιά" ενώ η βία μεταξύ των λαών δεν έπαυσε ποτέ από τότε που ο Η. Βενέζης ήταν το νούμερο 31328. Στη λιτή περιγραφή αμέτρητων προσώπων, από διαφορετικές φυλές, θρησκείες και κοινωνικές τάξεις, ως κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ τους εντοπίζουμε τον θλιβερό αντίκτυπο που έχει ο πόλεμος επάνω τους. Ο Δ. Δασκαλόπουλος (2004) εύστοχα πα-

ρατηρεί για το έργο: "...η ατομική περιπτώση υποχωρεί μπροστά στα δεινά της κοινής μοίρας, γίνεται το χρονικό ενός συλλογικού και συνάμα διαχρονικού μαρτυρίου, στο οποίο πρωταρχικό χαρακτηριστικό είναι η σωματική βία, κάτω από το βάρος της οποίας ισοπεδώνονται οι οποιεσδήποτε διαφορές και αντιθέσεις εθνικού, ιδεολογικού και θρησκευτικού χαρακτήρα και εξαφανίζονται όλα τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε ανθρώπινης προσωπικότητας."

Το έργο αυτό του Η. Βενέζη, ενέπνευσε αρκετό καιρό μετά και το σενάριο της ιστορικής, δραματικής ταινίας: «1922» που προβλήθηκε στο φεστιβάλ Θεσσαλονίκης το 1978. Ο σκηνοθέτης, Ν. Κούνδουρος, προσέγγισε το περιεχόμενο του βιβλίου με σεβασμό, μη προδίδοντας το πνεύμα του συγγραφέα και πλουτίζοντας και εκείνος, μέσω ενός διαφορετικού μέσου, την πνευματική παράδοση του τόπου μας. Ήδη από τις πρώτες σελίδες του, Το νούμερο 31328, εντάσσεται στην κατηγορία των έργων αυτών στα οποία η σχέση μεταξύ λογοτεχνίας και πραγματικότητας περιπλέκεται. Με το ανεπιτήδευτο ύφος, τη μεστή του γλώσσα, τις ζωντανές του εικόνες και την απαραίτητη εγγύτητα στα γεγονότα, μας θυμίζει ένα ντοκιμαντέρ, με κοινή συνιστώσα μεταξύ γραφίδας και κάμερας, την ανάγκη καταγραφής της αλήθειας, την διατήρηση των βιωμάτων, ώστε να μη χαθούν από τη συλλογική μνήμη. Άλλωστε, σύμφωνα με την Ε. Στεφανή (2020:14), "Το ντοκιμαντέρ δεν είναι παρά το αποτέλεσμα της συνάντησης του κινηματογραφιστή με την πραγματικότητα."

Παρότι πρωτόλειο έργο, το Νούμερο 31328 δεν ήταν ένα ξέσπασμα, ένα στιγ-

μιότυπο, μια περιστασιακή αναφορά, αλλά περιγράφει αβίαστα, τα μήκη και τα πλάτη όλης της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο Μ. Μερακλής (1978:28-43) το χαρακτηρίζει ως ένα: "...Αργοβάδιστο μαρτυρολόγιο, η χαρτογράφηση της ματωμένης πορείας χιλιάδων ανυπεράσπιστων ομήρων και αιχμαλώτων, το χρονικό ενός σπάνιου συλλογικού πόνου, όπου η ανθρώπινη ουσία δέχεται όλες τις διεργασίες της αλλοίωσής της σε κάτι υποζωώδες και φυτικό, με την προοδευτική σωματική εξουθένωση κι όλες τις άμεσες επιπτώσεις της στις ψυχικές, ηθικές και πνευματικές δυνάμεις της προσωπικότητας. Περιγράφονται οι καταστάσεις της θανάσιμης κούρασης, της πείνας και της δίψας, της σωματικής βρωμιάς, οι αλόγιστες και τρομακτικά ανεύθυνες εκτελέσεις χιλιάδων υπάρξεων, το κουρέλιασμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας." Στο πνεύμα αυτό, διαβάζουμε και το παρακάτω απόσπασμα μέσα από το έργο, που αποτελεί ένα από τα λιγότερο αιματηρά γεγονότα που φαίνεται να βίωσε ο Η. Βενέζης:

"Η νέα πόστα που μας παρέλαβε ήταν καβαλαραίοι. Είχαν μια λαμπρή ιδέα: Αφήσαμε τον ίσιο δρόμο, πέσαμε μες τα χωράφια. Αυτό ήταν μια αλύπητη δοκιμασία για τα γυμνά φουσκάλιασμα ποδάρια μας. Οι βόλοι το χώμα ήταν ξεροί και ντούροι απ' τον ήλιο. Δεν είχε βρέξει ακόμα. Κοιτάζαμε να τους ξεφύγουμε, γιατί δεν μπορείς μαζί τους να κρατήσεις ισορροπία ξυπόλυτος. Μα πέφταμε στην άλλη ευλογία, σε κάτι παλιάγχαθα που μας παλάβωναν.-Δεν μπορώ! Δεν μπορώ πια! Όλοι φωνάζαν. Κι όμως όλοι τρέχαμε μη μείνουμε πίσω. Τρέμαμε πως όποιος μείνει τελευταίος θα τον σκοτώσουν. Ο

ένας βιαζόταν να προσπεράσει τον άλλο, και τον άλλο-ένας παλαβός συναγωνισμός που πνιγόταν στα μουγκριχτά μας. Ξεκολλούσαμε, στα πεταχτά τα αγκάθια από τις πατούνες και τρέχαμε. Τρέχαν από πίσω μας και οι στρατιώτες με τα άλογα, και μας χτυπούσαν με τα κοντάκια μη σταθούμε. Ήμαστε ένα κοπάδι σαν τα αναμαλλιασμένα ζα –τρέχουν στον κάμπο να σταλιάσουν κάπου γιατί μυρίστηκαν το μπουρίνι.” (Βενέζης, 2004:86-90).

Διαβάζοντας αμέτρητες και σκληρές περιγραφές βασανιστηρίων των αιχμαλώτων στο έργο, και παρά την παραδοχή πως ο πόνος νικά και υποτάσσει το ανθρώπινο πνεύμα, θα παρατηρήσουμε πως ο ήρωας/συγγραφέας δεν χάνει την επαφή με το αξιακό του σύστημα. Οι εμπειρίες του καταγράφηκαν με σκοπό την με πλήρη αποφυγή έκφρασης μίσους, την έλλειψη θέλησης για εκδίκηση και την απουσία κάθε προτροπής στη βία, μέσω αυτής της αυθεντικής κατάθεση ψυχής. Ο Μ. Γ. Μερακλής (1978) στην κριτική του για τον συγγραφέα και το υπό μελέτη έργο του, παρατηρεί, συγκεκριμένα για τους χαρακτηριστές του Η. Βενέζη, πως χαρακτηρίζονται από ατέλεια στην απόδοση και την περιγραφή τους. Δεν αντιστέκονται σε αυτό που φαίνεται να είναι η μοίρα τους και απομακρυνόμενοι από τον ήρωα-πλησιάζουν τον αντιήρωα. Η ανθρώπινη αυτή ατέλεια των ηρώων, όπως παρουσιάζεται στο έργο εμπνέει στον αναγνώστη την επανεξέταση των φιλοσοφικών εννοιών του καλού, του κακού, του δίκαιου, του αδίκου, του ηθικού και του ανήθικου. Μια διαχρονική διαπίστωση αποτελεί πως ο άνθρωπος είναι ικανός τόσο για θηριωδίες, όσο και για ευγενή επιτεύγ-

ματα και η καταγραφή της χειρότερης έκφρασης της ανθρώπινης φύσης, είναι χρήσιμη σε όσους θέλουν να καλλιεργήσουν και να ορίσουν, εξ αντιθέτου, την καλή της πλευρά, όπως φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα:

“Έτσι με τον καιρό, χωρίς να το καταλαβαίνουμε, τυφλά αρχίσαμε, οι μαφαζάδες κι εμείς, να ερχόμαστε σιμά. Να πλησιάζουμε. Τα βράδια έρχονται πιο ταχτικά και κάνουν παρέα μαζί μας. Λέμε μαζί τα βάσανά μας. Και στην κουβέντα δε μας λεν πια «γεσήρ». Με τη βαριά ανατολίτικη φωνή τους το προφέρουν γεμάτο θερμότητα και καλοσύνη:- Αρχαντάς (σύντροφε).Στις δουλειές που πάμε μήτε χτυπούν πια μήτε βλαστημούν. Σαν δεν είναι μπροστά κανένας ρωμιός τσαούς κάνουν πως δεν βλέπουν και μα αφήνουν να καθόμαστε. Τουτουνούς τους τσαούς τους τρέμουν, γιατί τους σπιγουνεύουν αναντρα στους αξιωματικούς. Το μεσημέρι, στο «παϊντός», ξαπλώνουμε μαζί κάτω απ’ τον αφύ ήλιο και τρώμε το φωμί μας. Μιλούμε φιλικά, κι έτσι πολλές φορές περνά η προσδιορισμένη ώρα για ανάπαυση. Τότες αυτοί, φοβισμένοι, μας σηκώνουν ήμερα ήμερα, σα να μας παρακαλούν:- Άιντε, συντρόφοι, σηκωθείτε. Σηκωνόμαστε με βαριά καρδιά να ξαναπιάσουμε δουλειά. Κι αυτοί, σα να φοβούνται μη βαρυγκομούμε μαζί τους, μας χτυπούν στον ώμο φιλικά:- Τι να κάμουμε, αρχαντάς; Ο θεός να μας λυπηθεί, κι εσάς κι εμάς. Να μας λυπηθεί. «Κι εσάς κι εμάς». Το λεν πια σχεδόν μόνιμα. Άρχισαν να μη μπορούν να ξεχωρίζουν τις δυο μοίρες, τη δική τους και τη δική μας. Τρέμουν τους αξιωματικούς τους και τους τσαουσιάδες τους δικούς μας. Αυτούς

τους ίδιους μισούμε κι εμείς...” (Βενέζης, 2004:270-9).

Στο σύνολό του, Το νούμερο 31328 ισορροπεί διαρκώς ανάμεσα στην ευσπλαχνία και την ασπλαχνία. Τόσο οι φύλακες, όσο και οι φυλακισμένοι, υποφέρουν στο μαρτυρικό αυτό οδοιπορικό στα βάθη της Ανατολής. Όπως καταγράφει ο Δ. Δασκαλόπουλος (2004) στην εισαγωγή της 47ης έκδοσης του βιβλίου: "Το νούμερο 31328 μπορεί να μιλά για το συγκεκριμένο ιστορικό περιστατικό, αλλά δεν διακρίνει νικητές και ηττημένους, δεν ξεχωρίζει καλούς και κακούς, τουλάχιστον στις πρώτες του εκδόσεις όπου ήταν σαφέστερες και εντονότερες, απ' ό,τι στις μεταγενέστερες εκδόσεις, οι καταγγελίες για τις φρικαλεότητες του πολέμου, τόσο από πλευράς Ελλήνων όσο και από πλευράς Τούρκων. («Τον Άνθρωπο ατίμασαν στη Μικρά Ασία Έλληνες και Τούρκοι», έγραφε ο Καζαντζάκης.)" Με αβίαστο τρόπο, τα βασανιστήρια που περιγράφονται προς τους Έλληνες αιχμαλώτους, αμβλύνονται από τις στιγμές αλληλεγγύης και συναδέλφωσης μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, αναδεικνύοντας την παιδεία της ψυχής, ως την ειδοποιό διαφορά, ανάμεσα στην σκληρότητα και τη συμπόνια. Η παιδεία αποτελούσε και αποτελεί τον μέγιστο ειρηνοποιό παράγοντα, που ευαισθητοποιεί τα άτομα ώστε να μη καταφεύγουν στη βία για να επιλύσουν τις διαφορές τους, ενώ δε θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε πως τόσο οι τέχνες, όσο και οι επιστήμες, αποτελούν όχι μόνο παράγωγα της παιδείας αλλά και παράγουν παιδεία. Ο ίδιος ο Η. Βενέζης, στην ομιλία του στην Ακαδημία Αθηνών, συμφωνεί με το συμπέρασμα του Βενιαμίν του Λέ-

σβιου, επιλέγοντας να αφήσει την παρακάτω φράση ως συμβουλή και οδηγό για τις μελλοντικές γενεές: "Όπου πρόοδος των επιστημών και τεχνών, εκεί πλούτος και δύναμις και όπου λείπουν οι τέχνες και επιστήμες, εκεί αθλιότητα και δυστυχία, εκύρρητε ο διευθυντής της Ακαδημίας των Κυδωνιών του 1800..."

Μελετώντας την προσωπικότητα και το έργο ενός δημιουργού προκύπτει πάντα πληθώρα ερωτημάτων και ένα από αυτά αφορά τη στάση των πνευματικών ανθρώπων και των καλλιτεχνών, όταν έρχονται σε επαφή με τη χειρότερη πλευρά του ανθρώπου και τη φρίκη που προκαλεί. Παρότι η απομόνωση και η αποστασιοποίηση από τα κοινά φαντάζει μια θελκτική επιλογή, ο Η. Βενέζης φαίνεται να προτρέπει στο αντίθετο. Ο ίδιος έζησε αρκετά για να προλάβει να δει και άλλες εκφάνσεις της ίδιας βίας που υπέστη ως νεαρός ενήλικας. Βίωσε τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, πληροφορήθηκε για τα νέα στρατόπεδα συγκέντρωσης και αντιστάθηκε κατά την περίοδο της κατοχής με κίνδυνο της ζωής του, όπως γνωρίζουμε. Παρόλο που οι ελπίδες, που ενδεχομένως διατηρούσε, πως η ιστορία δεν θα επαναληφθεί διαφεύστηκαν, αντί για απογοήτευση και πικρία, στα ύστερα έργα του βρίσκουμε ύμνους προς το ηθικό, το αξιοπρεπές, το δίκαιο, αλλά και την ομορφιά του Αιγαίου και της Μικρασιατικής γης.

Παρά τις τραυματικές εμπειρίες που βίωσε οι οποίες εύκολα θα μπορούσαν να τον οδηγήσουν στο να προσπαθήσει να απωθήσει από το νου του τα γεγονότα, το κίνητρό του συγγραφέα παρέμεινε η καταγραφή της αλήθειας και η προτροπή σε

ευγενείς αξίες που ανέδειξαν και πολλοί ομότεχνοί του στην ιστορία της λογοτεχνίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον Σ. Δούκα, Γ. Ιωάννου και Δ. Σωτηρίου, που ύμνησαν το σεβασμό στην αξία της ανθρώπινης ύπαρξης. Η διαχρονική αγωνία να μεταλαμπαδευτεί η γνώση στις επόμενες γενιές, μας ανάγει συνειρμικά και στην περίπτωση του Στρατηγού Μακρυγιάννη. Αν και πολύ γηραιότερος του νεαρού Η. Βενέζη, κατά τη συγγραφή του νούμερου 31328, κατόρθωσε ως αυτοδίδακτος να καταγράψει τα απομνημονεύματά του, παραδεχόμενος την αξία του γραπτού λόγου— το σπουδαίο scripta manent: "Κι' ὄσα σημειώνω τὰ σημειώνω γιατί δὲν ὑποφέρνω νὰ βλέπω τὸ ἄδικον νὰ πνίγη τὸ δίκιον. Διὰ 'κείνο ἔμαθα γράμματα εἰς τὰ γεράματα καὶ κάνω αὐτὸ τὸ γράψιμον τὸ ἀπελέκητο." (Βλαχογιάννης, 1907: Β', 463-464).

Οι ανθρωπιστικές αξίες που διαπερνούν το έργο του Η. Βενέζη, και τις οποίες υποστήριξε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, το καθιστούν διαχρονικό. Ταυτόχρονα, η σημερινή παγκόσμια κρίση και ο φόβος που υπάρχει για το ξέσπασμα ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου το καθιστούν επίκαιρο όσο ποτέ.

Ελληνόγλωσσες και Ξενόγλωσσες Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βενέζης, Η., (2004). *Το νούμερο 31328: Το βιβλίο της σκλαβιάς. Εισαγωγή: Δημήτρης Δασκαλόπουλος*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της "Εστίας".

Βλαχογιάννης, Γιάννης. (1950). *Κοινωνική ιστορία τοῦ Ὀλυμπιακοῦ χώρου, Ἀνέκδοτα χειρόγραφα.* Νέα Ἑστία 47, 549, 634-636. Ανακτήθηκε από: [http://www.ekebi.gr/magazines/S](http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=79174&code=8442)

Μερακλής, Μ., Γ. (1978). *Η τριλογία του Βενέζη (σσ: 28-43) στο: Μνήμη του Ηλία Βενέζη: πέντε χρόνια από το θάνατό του*. Αθήνα: Ευθύνη.

Στεφανή, Ε., (2020). *10 κείμενα για το Ντοκιμαντέρ. Πέμπτη Έκδοση*. Αθήνα: Πατάκη. ■

Έπαψα πλέον να γελώ

Κωνσταντίνος Δ. Ράμμος

Έπαψα πλέον να γελώ.

μη με ρωτάς γιατί
και αν γελούν τα χείλη μου,
κλαίει, πονάει η ψυχή.

Γελούσε κάποτε η ψυχή,

μαζί της και τα χείλη,
μα έφυγε κάποιος πρωί,
το γέλιο κάποιου δειλί.

Το δειλινό που έμαθα,

πως χάθηκε η ζωή μου,
έπαψα πλέον να γελώ,
μαράθηκα η ψυχή μου.

Έπαψα πλέον να γελώ

κι ήθελα για να το πω.
Ευχαριστώ τον Ύψιστο
που μ' άφησε να ζω.

Μη με ρωτάτε το γιατί,

έπαψα να γελώ...,
οι άνθρωποι μ' αδίκησαν,
γι' αυτό πια δεν γελώ.

ΜΝΗΜΗ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ «Και διηγώντας τα να κλαις»

Δ^ο

Το ταξίδι όμως αυτό ήταν η αρχή των καινούργιων δεινών που τους επεφύλασσε η τύχη τους μετά τον οδυνηρό ξεριζωμό.

Οι Διωγμένοι πήραν πλέον το δρόμο

Αρετή (Ρίτα) Νάστου-Μυστακοπούλου

για τη Ελλάδα, με σκέψη τη ζεστή αγκαλιά της πατρίδας. Η Γιαγιά Ανέζα, με ψυχή γεμάτη πόνο, αφήνει πίσω τον παππού Γιάννη στα στρατόπεδα εργασίας, τις χαρές της ζωής και το βίος της, παίρνοντας μαζί της την οικογένειά της και αναμνήσεις αλλοτινού καιρού. Και τι ειρωνεία, τους διαβεβαίωναν ότι θα ξαναγυρίσουν.

Αφού επιτέλους επιβίβαστηκαν στο καράβι ο ένας πάνω στον άλλον, ακούμπησαν κάπου και τα μπογαλάκια τους. Η Γιαγιά έδωσε σε κάποιον συγγενή να ξαναγεμίσει νερό το κηίμι (κανάτι σιδερένιο). Με τα πολλά, το κηίμι έπεσε στη θάλασσα. Χωρίς νερό πια. Η κακοτυχία συνεχίζεται. Όμως υπήρξαν και χειρότερα. Το καράβι εν πλώ, όταν ο Καπετάνιος ανακοίνωσε ότι πρέπει να πετάξουν στη θάλασσα ό,τι περιττό είχαν μαζί τους, για να μη βουλιάξουν. Άρχισαν λοιπόν μέσ' το σκοτάδι και τον πανικό να φάχνουν για μπογαλάκια με ρούχα και σκουπίδια. Το τραγικό δεν άργησε να συμβεί. Κάποια δυστυχισμένη λεχώνα, νεόγεννη μάνα, αντί σκουπιδιών πέταξε στη θάλασσα το νεογέννητο μωρό της,

λέει η Δ.Σωτηρίου. Η υπερβολή στο τέρμα της! Απελπισία ανείπωτη! Ποιός να παρηγορήσει αυτή τη γυναίκα;

Οι πρώτοι σταθμοί ήταν τα παραπλήσια νησιά μας, Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος, Ρόδος, Καστελόριζο, Κύπρος κλπ. Κατόπιν, τα λιμάνια όλης της Ηπειρωτικής Ελλάδας.

Οι δικοί μου, βρέθηκαν διασκορπισμένοι απ' τις οικογένειές τους, του μεν πατέρα μου στην Καστοριά και στον Πειραιά, της δε μητέρας μου στον Πειραιά και στο Γαλαξίδι, όπου σε συνέχεια μεταφέρθηκαν στην Άμφισσα. Εκεί φιλοξενήθηκαν στο Δικαστικό Κτίριο, τέσσερις οικογένειες σε κάθε αίθουσα. Μετά από λίγο καιρό, έμαθε η γιαγιά Ευδοκία, αδελφή του Παππού μου Γιάννη, που είχαν αποβιβαστεί στον Πειραιά, ότι η Ανέζα, η γυναίκα του αδελφού της με τα παιδιά, βρισκόταν στην Άμφισσα και έχοντας την ευθύνη πλέον της οικογένειας, με πολύ στοργή και αγάπη, πήγε και μάζεψε κοντά της την οικογένεια. Έκτοτε έζησαν όλοι μαζί στον προσφυγικό οικισμό, στις παράγκες της Δραπετσώνας-Πειραιά μέχρι το 1940. Από εκεί μετακινήθηκαν στην Αθήνα (Πλάκα - Ψυρρή).

Η ζεστή αγκαλιά της Μάνας-Ελλάδας, δεν έμοιαζε σε τίποτα απ' αυτά που φαντάστηκαν. Στα ξένα ήταν Έλληνες και στην Ελλάδα Τούρκοι. Η ξενοφοβία των εντοπίων δημιουργεί αποστροφή για τους πρόσφυγες. Η αγορά εργασίας δεν είναι πρόθυμη να τους αφομοιώσει. Λόγω

της «πάστρας» (δηλ.καθαριότητας), της μόνης πια εναπομείνασας αρχοντιάς τους, - θυμάμαι τη μυρωδιά του πράσινου σαπουνιού, όταν μ' έπαιρναν στην αγκαλιά τους μοσχοβολούσαν-, οι εντόπιες τις έδωσαν τον τίτλο «παστρικιές». Αυτό δήλωνε την ενόχληση που προκαλούσαν οι Προσφυγοπούλες με τις τακτικές μπουγάδες τους και τις θεώρησαν απειλή, για προσμίξεις με τους άνδρες και τους γιούς τους.

Στον προσφυγικό οικισμό η ζωή στις παράγκες ήταν δύσκολη. «Μικρά κι ανήλιαγα στενά και σπίτια χαμηλά μου, βρέχει στη φτωχογειτονιά, βρέχει και στη καρδιά μου...» λέει ο ποιητής. Στα ξύλινα σπίτια,έμπαινε ο αέρας και η βροχή,που όλη νύχτα μετατόπιζαν τα παιδιά που κοιμόνταν και τα σκεύη για να μαζέψουν τα νερά που έσταζαν, έλεγε η γιαγιά Αρετή. Από τα μεσοχώρια τους, επικοινωνούσαν οι γείτονες μέσα απ' τις χαραμάδες. Ουδέν κρυφό πλέον μεταξύ τους, η χαρά ανύπαρκτη, αλλά τη δυστυχία,την ανέχεια, τη λύπη τις μοιράζοταν μεταξύ τους. Όμως σαν λαός με πολύ χιούμορ, το οποίο τους παρηγορούσε, πάντα εύρισκε την ευκαιρία να σατηρίσει και να αυτοσαρκαστεί. Ένα ευτράπελο απ' τα ατελείωτα,είναι ότι στο διπλανό σπίτι ζούσαν πέντε ενήλικες σε ένα πολύ μικρό χώρο. Όταν το βράδυ μαζευτόταν και ο τελευταίος γιος απ' τη δουλειά,στο σπίτι συνέβαινε το αδιαχώρητο και ο πατέρας,για να ειδοποιήσει τους γείτονες, σατηρίζοντας τη ζωή τους, φώναζε μακρόσυρτα «πλήρες», σαν τον εισπράκτορα των λεωφορείων,όταν δεν χωρούσε άλλος επιβάτης έστω και όρθιος. Τέτοιες μικρές δόσεις αστειότητας

ήταν τακτικές ενέσεις δύναμης, ώστε να αντέξουν την κακομοιριά τους.

Ο μικρούλης Κυριάκος, παραδίπλα, ζούσε με την άρρωστη μαμά του.Έκανε το λούστρο για να συμβάλει στο φαγητό της ημέρας. Κόντρα στις προτροπές της μάνας του,γυάλιζε το κασελάκι του κάθε στιγμή για να τραβήξει πελατεία. Μιά μέρα πήγε στο κέντρο να δουλέψει,αλλά χρειάστηκε... τουαλέτα. Όσο να γυρίσει του έκλεψαν το όμορφο κασελάκι.Δυστυχισμένος και κλαμένος γύρισε στη μάνα του, η οποία φαρμακωμένη απ'τη συμφορά και τραβώντας τα μαλλιά της τούλεγε: «Έν σοι τούπα πρε Κυριάκο μου μη το μοστριάνεις»; Το οκτώ ετών παιδάκι μπήκε σε μεγάλη θλίψη,αφού δεν είχε χρήματα για άλλο κασελάκι και είδε πολύ μικρός το σκληρό πρόσωπο της νέας ζωής στη νέα πατρίδα. Αυτές και άλλες πολλές κακομοιρίες βίωναν καθημερινά οι πρόσφυγες.Η Ελλάδα δεν μπορούσε να προσφέρει περισσότερα.Όμως ήταν αισιόδοξοι, χαρούμενοι εξωστρεφείς, δουλεύοντας ακούραστα γι' αυτά που άλλοτε είχαν αλλά τώρα τους έλειπαν. Διασκέδαζαν ανοιχτόκαρδα σαν σε πανηγύρι σε ταβέρνες γεμάτες κόσμο. Ορχήστρες ανατολίτικες με κορίτσια που τραγουδούσαν αμανέδες ήταν πρωτόγνωρα ακούσματα. Τα Ούζα, παστουρμάδες, τας-κεμπάπ, τζατζίκια και τα σαγανάκια, μοσχοβολούσαν, ήταν διάχυτη παντού η ατμόσφαιρα της ακοής, των οσφρήσεων και των γεύσεων της Σμύρνης. Από κάθε σπίτι ακούγονταν γέλια και μικρασιάτικα τραγούδια από τους φωνόγραφους. Οι ντόπιοι νεαροί γοητευμένοι από τις προσφυγοπούλες τις βρίσκουν όμορφες και εξελιγμένες.

Για πολλά χρόνια, ο ξεριζωμένος αυτός κόσμος διακατεχόταν από ανασφάλεια, ήταν όνειδος η λέξη «πρόσφυγας». Στα αποσπερίσματα μετά από οποιαδήποτε συζήτηση προς το ζην, αναπολούσαν τον παλιό καλό καιρό, νοσταλγώντας ότι άφησαν πίσω τους.

«Πέραγαμε αχ ωραία Πέραγαμε φεύγαμε και για σένα κλαίγαμε...».

Όμως «Ουδέν κακόν αμιγές καλού».

Η ανταλλαγή πληθυσμού ήταν θείο δώρο για το Ελληνικό Κράτος διότι: α) Αύξησε τον πληθυσμό κατά 1.500.000 κατοίκους, β) Τριπλασιάστηκε η γεωργική αξία συνολικά της παραγωγής. Το 1922 ήταν 3.325.000.000 δραχμές, ενώ το 1926 ανήλθε στις 10.866.000.000 δραχμές, γ) Η Ελλάδα κατεστραμμένη οικονομικά από πολέμους και με πολιτική αστάθεια, πέτυχε τη Δημογραφική ομογενοποίηση, την εγκατάσταση, αφομίωση και ενσωμάτωση των προσφύγων με την βοήθεια της (ΕΑΠ) Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων της Κοινωνίας των Εθνών και δ) Ο μεγαλύτερος όγκος προσφύγων περίπου 800.000 άτομα, εγκαταστάθηκαν σε Μακεδονία και Θράκη, αποτελώντας το 88,8% του πληθυσμού στην πολύπαθη περιοχή των Βαλκανίων, αποτρέποντας αλυτρωτικές διεκδικήσεις. Το Ελληνικό κράτος με το μπόλιασμα του νέου προσφυγικού αδελφικού αίματος, μεταμόρφωσε κυριολεκτικά την όψη του και συνέβαλε στην επιβίωσή του» (γράφει ο Χρ. Γιανταμίδης).

Τα Ελληνικά Γράμματα τιμούν και κοσμούν οι Μικρασιάτες Λογοτέχνες, οι οποίοι με την πένα τους, κράτησαν ζωντανές τις μνήμες της εποχής της μεγά-

λης συμφοράς, για τις χαμένες πατρίδες. Ενδεικτικά αναφέρονται οι: Μενέλαος Λουντέμης, Γιώργος Θεοτοκάς, Θράσος Καστανάκης, Αντώνης Βουσβούνης, Πέτρος Πικρός, Τατιάνα Σταύρου και Μαρία Ιορδανίδου από Κων/πολη, Άγγελος Σημηριώτης (συγγενής μου), Κοσμάς Πολίτης και Παύλος Φλώρος από Σμύρνη, Ηλίας Βενέζης και Φώτης Κόντογλου από το Αίβαλί (Κυδωνίες), Τάσος Αθανασιάδης από Σαλιχλί (Σάρδεις) ο Στρατής Δούκας από τα Μοσχνήσια και η Διδώ Σωτηρίου από τους νεότερους πεζογράφους γεννημένη στο Αϊδίλι. Χρήστος Σολομωνίδης, Φιλίω Χαϊδεμένου, Αγγέλα Παπάζογλου, Καραμπέτ Χατσεριάν, Ανζέλ Κουρτιάν, κ.ά. που έζησαν την καταστροφή. Ήταν πολιτισμένοι και τους ευγνωμονούμε, γιατί μέσα στις λίγες αποσκευές τους έφεραν μαζί τους στην Ελλάδα τις γνώσεις και τον τρόπο ζωής τους, την τάξη και την προκοπή. Είμαστε περήφανοι και ευγνώμονες όσοι ζήσαμε μαζί τους. Όσο αναφερόμαστε σ' αυτούς, θα ζούν πάντα στις ψυχές μας και στα όνειρά μας.

Μέσα από τις στάχτες των ερειπίων και το αίμα του αθώου λαού (γυναικόπαιδα και άοπλοι) της Σμύρνης και όλης της Μικρασίας, δημιουργήθηκε και θεμελιώθηκε το Κεμαλικό κράτος, η σημερινή Τουρκία.

Δυστυχώς χάσαμε. Με τον διωγμό μας χάσαμε τη ζωή μας, την ψυχή μας, τον τόπο μας, τις περιουσίες μας, την Γη των προγόνων μας. Οι Τούρκοι οικειοποιήθηκαν, την τρισχιλιετή Ιστορία μας, τα πανάρχαια απείρου κάλους μνημεία μας, αγάλματα, αρχαίους ελληνικούς Ναούς (Δωδεκάθεο) και την κουλτούρα μας που

είναι ασύμβατη με τη δική τους Ιστορία, Θρησκεία και Κουλτούρα. Το αποτέλεσμα είναι ότι καρπώθηκαν μεγάλη προίκα και πλούτισαν από το τουριστικό ενδιαφέρον για τους ελληνικούς θησαυρούς, χωρίς ν'αναφέρουν πουθενά την Ελληνικότητά τους. Το αρχαιολογικό τους ενδιαφέρον μέχρι σήμερα είναι ν'ανασκάπτουν μόνο στις περιοχές όπου έζησαν και δημιούργησαν οι Έλληνες

και ν' ανακαλύπτουν θησαυρούς ανεκτίμητους.

Δεν ξεχνώ δεν αδιαφορώ και δεν θα πάψω να ελπίζω στην ποινή που τους αναλογεί.

Μένω με την ελπίδα για δικαίωση μέχρι να μάθουν όλοι για σένα Ιωνία, ότι μάτωσες με άδικο αίμα. (εφ. Ποιητική γνώμη). ■

Μεταφυσικές ενοράσεις

Γιάννης Νικολόπουλος

«Χειραφία με την αθανασία». Ο Αριστογείτων Χαραλαμπάκης ανήκει στους νεότερους, ώριμους και γνήσιους ποιητές της Σχολής του νεορομαντισμού και νεοσυμβολισμού. Η ποίησή του και η αισθητική αγωγή του σφραγίζει τα διαβάσματά του και τις εσωτερικές διαθλάσεις του όπως συμβαίνει και με το «Χειραφία με την αθανασία». Το καλλιτεχνικό του αισθητήριο τον οδηγεί να συλλαμβάνει τα μηνύματα του καθαρού ποιητικού λόγου, να ενσαρκώνει και εκφράζει το πνεύμα και το κάλλος της ποιητικής τέχνης. Την ποιητική του δημιουργία την διακρίνει η καθαρότητα, η αρτιότητα, το ειδέναι του ποιητικού στοχασμού. Ο στίχος του μεταδίδει καθαρή αισθητική συγκίνηση, πηγάζει δε από το συναίσθημα και την εσωτερική κατάστασή του. Είναι εμφανής ο αισθητισμός του, η καλά σμιλεμένη τεχνική του και η εκφραστική πυκνότητα της τέχνης του. Λιτός, ουσιαστικός, ξένος προς κάθε λογοκριτικό στοιχείο. Ο χώρος του περιεχομένου της ύπαρξης του «είναι» και της αλήθειας, έμφορτο μεταφυσικής ενόρασης, είναι το πεδίο όπου ο ποιητής συνθέτει και ανυψώνει τον ιδεαλισμό του, τις οριοθετήσεις του για τα «γεγονότα» και τα πράγματα του ανθρώπινου σύμπαντος. Στην προκείμενη Συλλογή - ποίησή του, ο Α. Χ. διανύει - κατ' ομολογία του - έναν «δύσβατο δρόμο. Αυτόν της μεταφυσικής αναζήτησης και των «αρχέγονων μεγάλων αναπάντητων ερωτημάτων». Και πιο συγκεκριμένα, του μυστηρίου του θανάτου. Ψυχή, αθανασία, αιωνιότητα και ζωή... «Τα ποιήματα παρατηρεί ο ίδιος, θίγοντας βασικούς και άδηλους τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης δεν δίνουν απαντήσεις, αλλά αναμοχλεύοντας προαιώνια ερωτήματα είναι δυνατόν να προκαλέσουν προβληματισμό, μελαγχολία ή και απαισιοδοξία, συναισθήματα απαραίτητα για παραγωγή ψυχικής ανάτασης και δημιουργικών στοχασμών». Η ποιητική εκφορά είναι επενδυμένη με την επιστημονική γνώση καθ' ότι ως γιατρός, είναι άριστος ψυχογράφος και μελετητής των στοιχείων και εκδοχών της ανθρώπινης ζωής... ■

Σε όλα πρώτη Στη ΛΕΝΙΩΚΑ ΜΟΥ

Γιάννης Κ. Τσώλης

Προδόθηκα από τις ματιές μου
και διάβασες τις σκέψεις μου
μάντεψες τους πόθους της καρδιάς μου
κι έκανες το πρώτο βήμα αγάπη μου
κι από τότε πάντα πρώτευες.
Στο τραγούδι, στο χορό,
στα μαθηματικά,
στην ιστορία, στη φυσική, σε όλα πρώτη,
μόνο στ' Αρχαία σε περνούσα
κι όμως εσύ, έγινες Φιλολόγος
κι εγώ Ποιητής.
Η αγάπη σου μ' έκανε ποιητή
γιατί και σ' αυτή είσαι πρώτη
και στον Έρωτα πρώτη
παντού και πάντοτε πρώτη
και στη ζωή και στον θάνατο,
αγάπη μου, πρώτη.
Ποτέ δεν μπόρεσα να σε φθάσω
πάντα πρώτευες
πάντα προστάρισα.
Ούτε στον θάνατο αγάπη μου
δεν με άφησες να σε προσπεράσω
που το 'θελα πολύ
σου έλεγα «μη μ' αφήσεις μόνο μου»
και μ' απαντούσες:

«Δεν μπορώ να κοιμάμαι μονάχη μου».
Μπροστάρισα πάντα και πεισματάρια
κι εγώ ακολουθούσα
κι όταν οι συνθήκες της ζωής
με κούραζαν, σταματούσες
για να σε φτάσω
κι αφού με ξεκούραζες
στην αγκαλιά σου
πάντα έφευγες μπροστά
μεγάλη μου αγάπη
πρώτη και μοναδική
αγάπη μου αιώνια.
Άγγελέ μου μεγάλε,
προστάτη μου σ' όλες τις δυσκολίες
και τις ανησυχίες μου.
Πάντα θα είσαι πρώτη
κι εγώ αγχομαχώντας
θα σ' ακολουθώ.
Το ξέρεις, έρχομαι,
αν ρίξεις μια ματιά πίσω σου
θα με δεις, περιμένέ με
για να σε πλησιάσω
και να σου πω ακόμη μια φορά,
μέσα στις τόσες πολλές, το πόσο
ΣΑΓΑΠΩ.

Ευχαριστήριο

Το δωδεκάτομο έργο «ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, μετά πλήρους λεξικού, της Ελληνικής Γλώσσας», ΠΑΠΥΡΟΣ - ΛΑΡΟΥΣ, έτους 1960, σχήματος 28x22 εκ.. Δώρισε στην Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών, για τον εμπλουτισμό της νέας Βιβλιοθήκης, στη Στέγη μας, ο Επίτιμος Δικηγόρος κ. Σταύρος Μπελτάος. Το Δ.Σ. τον ευχαριστεί.

Γράμματα από το Αλβανικό Μέτωπο

Αποστολέας των επιστολών ο στρατιώτης Μήτσιος Χρήστος του Αναστασίου και της Παναγίως (Τάχη Ναστάση Χρήστος, 1912 – 1941) και παραλήπτης ο αδελφός Γεώργιος Χρήστου, ο

Παύλος Χρήστου

οποίος νοσηλεύονταν στο Στρατιωτικό νοσοκομείο Αθηνών, γιατί είχε υποστεί κρουσπαγήματα στο ύψωμα Μάλισπατ Τεπελενίου με αποτέλεσμα τον ακρωτηριασμό των δακτύλων του δεξιού ποδιού και του μικρού δακτύλου του αριστερού μετά του μεταταρσίου. Ο Μήτσιος Χρήστος γεννήθηκε στον Άσσο Πρέβεζας το 1912. Υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία ως κληρωτός από το 1933-1935. Την 1^η Οκτωβρίου του 1940 με ατομικό φύλλο πορείας επιστρατεύεται, ύστερα από διαταγή της 8^{ης} μεραρχίας και κατατάσσεται στο 2^ο τάγμα πολυβόλων κινήσεως. Την ίδια ημερομηνία επιστρατεύτηκε και ο αδελφός του Γιώργος.

Η έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου βρίσκει τα δύο αδέρφια στην πρώτη γραμμή.

Έπεσε ηρωικά μαχόμενος στο ύψωμα 1216 στον αυχένα Βερμετίου ή Λέκλι την 24^η Μαρτίου 1941. Μόλις ένα 24ωρο νωρίτερα, είχε γράψει στον αδελφό του Γιώργο την τελευταία του επιστολή. Ενταφιάστηκε πρόχειρα από τους συμπολεμιστές του στον τόπο της θυσίας. Μετέπειτα η κατοχή και το κλείσιμο των συνόρων από το Αλβανικό κράτος στέρησε τη δυνατότητα στην οικογένειά του για τη μεταφορά των οστών του στη γενέτειρά του. Η μονάδα του ενημέ-

ρωσε με το παρακάτω τηλεγράφημα τον πρόεδρο της κοινότητας Άσσου για το θλιβερό συμβάν, με την παράκληση μεταβίβασης των θερμών συλλυπητηρίων στην οικογένειά του.

«Προς τον κ. πρόεδρο της κοινότητας Άσσου Φιλιππιάδος»

Φιλιππιάδα.

«Έχομεν την τιμήν να γνωρίσωμεν υμίν ότι εκ της υμετέρας κοινότητος καταγόμενος στρατιώτης Μήτσιος Χρήστος του Αναστασίου κλάσεως 1933, εφονεύθη το εσπέρας της 24^{ης} τρέχοντος μηνός, μαχόμενος υπέρ πατρίδος εις ύψωμα 1216 αυχένα Βερμιτίου, και να παρακαλέσωμεν όπως μεταβιβάσετε τα θερμά συλλυπητήρια των αξιωματικών και οπλιτών του τάγματος στους οικείους του».

Ήταν παντρεμένος και είχε ένα γιο τον Αναστάσιο.

Ο αδελφός του, Γιώργος είχε φροντίσει να φυλάξει σ' ένα μεταλλικό κουτί ένα κομμάτι ιστορίας, όπως αυτό καταγράφεται στις επιστολές του αδελφού του, και να το παραδώσει στις επόμενες γενιές της οικογένειας?

Πόση ...Ιστορία χωράει άραγε ένα μεταλλικό κουτί, που επί δεκαετίες κρατούσε ερμητικά κλειστές στα “σπλάχνα” του μερικές κόλλες χαρτί – γράμματα από το Μέτωπο; Οι πρωτότυπες επιστολές και το μεταλλικό κουτί από 12-10-2022 βρίσκονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.).

Μνήμη Μικράς Ασίας

Η Μεγάλη Ιδέα ήταν κυρίαρχη πολιτική μέχρι την Μικρασιατική Καταστροφή το 1922 και είχε στόχο το ελληνικό κράτος να απελευθερώσει όλες τις περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατο-

Αγγελική Μπόμπολη

ρίας στις οποίες ζούσαν μεγάλοι Ελληνικοί πληθυσμοί, και όλες τις περιοχές που παραδοσιακά ανήκαν σε Έλληνες από την αρχαία εποχή συμπεριλαμβανόμενης της Ιωνίας στη Μικρά Ασία.

Η έκρηξη του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου το 1914 και το προσκλητήριο που απηυθύναν στη συνέχεια οι Δυνάμεις της Ανταντ στην Ελλάδα για να λάβει μέρος στον κοινό αγώνα εναντίον των Κεντρικών Δυνάμεων και των συμμάχων τους, με ενδεχόμενες παραχωρήσεις στη Μικρά Ασία, έπεισαν τον Ελευθέριο Βενιζέλο ότι η χώρα με την έξοδο της στον πόλεμο θα μπορούσε να διεκδικήσει την υλοποίηση των εθνικών της επιδιώξεων. Αντίθετα ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος υποστήριζε την πολιτική της ουδετερότητας. Η σύγκρουση των δυο πολιτικών οδήγησε στον Εθνικό Διχασμό (1915-1917) και τον χωρισμό της χώρας σε δυο στρατόπεδα. Το ένα στη Θεσσαλονίκη που υποστήριζε την έξοδο στον πόλεμο και το άλλο στην Αθήνα που υποστήριζε την ουδετερότητα. Η ρήξη στις σχέσεις μεταξύ βενιζελικών και αντιβενιζελικών καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την πολιτική των κυβερνήσεων μέχρι το 1922 αλλά και αργότερα, και ήταν η κυρία αίτια της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Το τέλος του πολέμου το 1918 βρήκε την Ελλάδα στο στρατόπεδο των νικητών και την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο στρατόπεδο των ηττημένων. Γρήγορα όμως φάνηκαν οι πρώτες διαφορές ανάμεσα στη Μεγ. Βρετανία και την Γαλλία και Ιταλία που είχαν τη μεγαλύτερη εμπλοκή στην περιοχή της Μικρας Ασίας με προφανή σκοπό να αυξήσουν την επιρροή τους και να διαμοιράσουν τα περισσότερα εδάφη της.

Αποτέλεσμα της εμπλοκής του ξένου παράγοντα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, του οικονομικού μαρασμού και του διαβρωμένου καθεστώτος του Σουλτάνου είναι το Κίνημα των Νεότουρκων το 1908 στο οποίο προΐσταται ο Μουσταφά Κεμάλ, με βασική πολιτική την «Τουρκία για τους Τούρκους», δηλαδή στην ουσία την βίαιη απομάκρυνση όλων των άλλων εθνοτήτων (Ποντίων, Αρμένιων, Ελλήνων, Εβραίων, κλπ.).

Η Συνδιάσκεψη των Παρισίων έδωσε εντολή στον Βενιζέλο να στείλει στρατό στη Σμύρνη το Μάιο του 1919 για να αποτραπούν επικείμενες βιαιοπραγίες κατά των Χριστιανών, στην ουσία όμως για να περιοριστούν οι επεκτατικές βλέψεις των Ιταλών οι οποίοι είχαν ήδη καταλάβει την Αττάλεια στη νότια Μ. Ασία.

Τα καταστροφικά γεγονότα που ακολούθησαν ήταν αποτέλεσμα του εγκλωβισμού του ελληνικού στρατού σε μια επιχείριση που είχε κριθεί από κάποιους εξ' αρχής εξαιρετικά ριψοκίνδυνη, της πολιτικής του ξένου παράγοντα και ιδιαίτερα των Γάλλων, Ιταλών και Σοβιετικών που βοήθη-

σαν πολιτικά και στρατιωτικά τον Κεμάλ για δικούς τους λόγους, και της πολιτικής των κυβερνήσεων αντίπαλων του Βενιζέλου μετά τις εκλογές του 1920, οι οποίοι έχασαν όλα τα διεθνή ερείσματα που είχαν αποκτηθεί τα προηγούμενα χρόνια.

Από τον μαρτυρικό Αύγουστο του 1922 έως την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης τον Ιανουάριο 1923, όπου έκτος των άλλων, προβλεπόταν και αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών, είχαν φτάσει στην Ελλάδα περίπου 900.000 πρόσφυγες από τη Μ. Ασία και την Ανατ. Θράκη. Ως τον Δεκεμβρίου του 1924 άλλαξαν τόπο διαμονής 1.220.000 Έλληνες και 45.000 Αρμένιοι που ήρθαν στην Ελλάδα, 518.000 μουσουλμάνοι που πήγαν στην Τουρκία και 92.000 Βούλγαροι που εγκαταστάθηκαν στη Βουλγαρία. Από την ανταλλαγή των πληθυσμών εξαιρέθηκαν οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και από την άλλη πλευρά οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θρακίας.

Η περίθαλψη των προσφυγών αντιμετωπίστηκε αρχικά με πόρους του ελληνικού κράτους, τις υπηρεσίες ιδιωτικών οργανώσεων και τη βοήθεια του Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού έως τον Ιούνιο του 1923. Ήταν τόσο μεγάλα και σύνθετα τα προβλήματα όμως που χρειάστηκε η παρέμβαση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ, οργάνωση προδρομής του ΟΗΕ), για να εξασφαλιστεί σύναψη δάνειου 12.300.000 λιρών Αγγλίας. Η διαχείριση του δάνειου ανατέθηκε από την ΚτΕ στην Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφυγών, αυτόνομο και μη κυβερνητικό οργανισμό.

Η αφομοίωση και αποκατάσταση των προσφυγών της Μικρασιατικής Καταστροφής υπήρξε και παραμένει το μεγαλύτερο ειρηνικό επίτευγμα του νεοελληνικού κρά-

τους. Την εθνική αλληλεγγύη επικαλέστηκε και εξήρε ο Βενιζέλος κατά τη συζήτηση της Σύμβασης της Άγκυρας το 1930.

Συχνά υπάρχει η αυταπάτη, και η αντίστοιχη κριτική στην πολιτική του Βενιζέλου, ότι ήταν τάχα εφικτή η παντοτινή επιβίωση του Ελληνισμού στη Μικρά Ασία. Απόδειξη της αυταπάτης αυτής είναι ο μετέπειτα σταδιακός αφανισμός των ελληνικών πληθυσμών στην Πόλη, την Ίμβρο και την Τένεδο που είχαν εξαιρεθεί από την ανταλλαγή.

Χρονιά αργότερα, το 1929, ο Βενιζέλος εξηγούσε σε επιτροπή προσφυγών ότι η Σύμβαση της Λωζάνης δεν ήταν στην ουσία σύμβαση για την ανταλλαγή ελληνορθόδοξων και μουσουλμανικών πληθυσμών και περιουσιών, αλλά σύμβαση για την αναχώρηση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα, αφού οι Έλληνες είχαν ήδη φύγει από την Τουρκία. Χωρίς συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής, ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν οι μουσουλμάνοι ώστε να χρησιμεύσουν οι ακίνητες περιουσίες τους για την αποκατάσταση μεγάλου μέρους των Ελλήνων προσφυγών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι προσφυγές ήταν το 20% περίπου του γηγενούς πληθυσμού, σε μια χώρα εξουθενωμένη από τους συνεχείς πολέμους. Παρά τις καθυστερήσεις, τις ταλαιπωρίες, τις ελλείψεις και τις αδικίες, τελικά επιτεύχθηκαν οι ανθρωπιστικοί, εθνικοί και κοινωνικοί στόχοι που τέθηκαν. Το μεγαλύτερο μέρος του Ελληνισμού συγκεντρώθηκε οριστικά μέσα στα ασφαλή σύνορα του εθνικού κράτους. Ειδικά στην ελληνική Μακεδονία και ειδικότερα στις παραμεθόριες περιοχές της, ο συστηματικός προσφυγικός εποικισμός εξασφάλισε την απόκρουση πολλαπλών κινδύνων στο μέλλον.

Είναι γνωστή η ευεργετική όσμωση του πολιτισμού των Ελλήνων της Μ. Ασίας στην πνευματική ανάπτυξη της Ελλάδας. Αν εξαιρέσει κανείς τη μουσική, που πραγματικά επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τους Μικρασιάτες, άνθρωπο των γραμμάτων και του πολιτισμού που κατάγονταν από τη Μ. Ασία ήταν και οι εξής:

- Ηλίας Βενέζης, γεννήθηκε στο Αϊβαλί

- Γιώργος Σεφέρης, γεννήθηκε στα Βούρλα της Σμύρνης
- Φώτης Κόντογλου, γεννήθηκε στο Αϊβαλί
- Κάρολος Κουν, γεννήθηκε στην Προύσα
- Διδώ Σωτηρίου, γεννήθηκε στο Αϊδίσι
- Έλλη Παπά, γεννήθηκε στη Σμύρνη
- Έλλη Σουγιουλτζογλου – Σειδαρή (Nelly's) γεννήθηκε στο Αϊδίσι ■

Πανάρχαιο Ελπιδοφόρο μήνυμα Ειρήνης

Αθήνα που ξέρεις να περπατάς τους ήρωες στο νικηφόρο ρυθμό του εμβατηρίου. Η ιστορία θυμιατίζει τους ιερούς χώρους, τους οποίους οι πρόγονοί μας, νικητές τους δια-

Φιλίτσας Λέρτα-Αθανασέλου

βήκανε. Στο σταυροδρόμι που περπάτησαν οι ήρωες θα συναντηθούν τα νιάτα όλου του κόσμου. Σαν μια οικογένεια όλοι μαζί θα πορευτούμε. Θ' ανοίξει η Αθήνα μας την αγκαλιά της τη ζεστή και θα προσφέρει στο κάλεσμα αυτό το ιερό Αγάπη, Ειρήνη, Συναδέλφωση, που ο Ξένιος Δίας όλους τους Έλληνες τους έχει μαθημένους. Στην ένταση πάνω της βαθιάς επιθυμίας η Αθήνα διασχίζει τις ώρες της μεγάλης προσδοκίας. Να ξαναζήσει ιστορικές αξέχαστες στιγμές. Σαν

εκείνες τις ιερές στιγμές αθανασίας, που πρώτοι πρόγονοί μας, είχανε διδάξει. Κι' εγώ με μάτια ραντισμένα μ' ελπίδα ΠΡΟΣΜΕΝΩ, να βαλσαμώσω κάποιους κτύπους της καρδιάς μου όταν ο Εθνικός μας Ύμνος θ' ακουγεται στα πέρατα της γης. Με μάτια δακρυσιμένα θα οραματίζομαι, όλους τους Αθανάτους που από την Ελλάδα ξεκίνησαν τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Έτσι τώρα να μπορώ περήφανα της λέξης ΔΟΞΑ να προσφέρω. Θέλω να νιώσω σήμερα κι' εγώ ότι μετάλαβα την Αγιωσύνη της ιστορικής αυτής γιορτής. Της γιορτής που θα θυμίζει σε όλους τους αιώνες τους Έλληνες που ξέρουν να νικούν, να σέβονται και ν' αγαπούν, τους Έλληνες που ξέρουνε να κτίζουν ΠΑΡΘΕΝΩΝΕΣ. ■

Επιβεβλημένη διευκρίνηση

Είχαμε αναγγείλει ότι στο τεύχος 225/Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2022, μαζί με τ' άλλα θέματα του περιοδικού, θα υπήρχε ΑΦΙΕΡΩΜΑ για τον θανόντα Β' Αντιπρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών Δημήτρη (Τάκη) Παπαδημητρίου. Επειδή είναι πολλά τα κείμενα, όπως και εκείνα που εστάλησαν για τη Μικρασιατική Καταστροφή να καταχωρηθούν. Το αφιέρωμα θα γίνει στο τεύχος 226/Ιανουάριος - Μάρτιος 2023.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Αναμνήσεις του Παναγιώτη Ντογραματζόγλου-Ψαρά

Γιος μεταναστών, συνταξιούχος ράφτης 85 ετών.

Ζει στα Καμίνια.

Προσφυγιά! Νιώθω ν' ανατριχιάζω όταν ακούω ή προφέρω αυτή τη λέξη. Όταν αναθυμούμαι τι σημαίνει λες και τα χάνω, ρίγη διαπερνούν το κορμί μου. Όταν αναγκάζεται ν' αφήσει κάποιος το πατρικό του, να κλείνει την πόρτα πίσω του και να μην επιστρέφει ποτέ στις ρίζες και στα χώματα που γεννήθηκε ή όταν βλέπει το σπίτι του να καίγεται μπροστά στα μάτια του και δεν μπορεί να κάνει τίποτα παρά να φύγει για να γλιτώσει το εαυτό του, αυτή η λέξη γίνεται τόσο τρομαχτική.

Εγώ πρόσφυγας; Όχι. Οι γονείς μου, ναι.

Η μάνα μου ήταν Σμυρνιά και κόρη δασκάλας. Όταν αντάμωσε με τη δασκάλα του χωριού, εδώ βέβαια, Σμυρνιά κι εκείνη, γειτονοπούλα στη Σμύρνη, αγκαλιάστηκαν σαν αδερφούλες με μάτια δακρυσμένα. Ήταν παιδούλες τότε και φύγανε από διαφορετικούς οδούς. Καταλαβαίνεις, ο καθένας όπου φύγει φύγει. Σπούδασε στην Αθήνα και διορίστηκε δασκάλα στο χωριό μας, έξω από τη Λειβαδιά. Τέλος πάντων, από την μέρα που συναντηθήκαν δε χωρίστηκαν ποτέ. Επισκέπτονταν συχνά η μια την άλλη, λέγανε ατελείωτες ιστορίες, κεντούσανε και φτιάχνανε τα καλύτερα Σμυρναίικα γλυκά. Τα πρόσωπά τους αντανakλούσαν την ψυχική τους αγαλλίαση όταν ξετυλιγόταν το ροδάνι της θύμησης. Εγώ μικρός άκουγα.

Η μάνα μου δεν έβγαζε από το μυαλό της το αρχοντικό της, Τέσσερα δωμάτια, αυλή,

και πίσω το μεγάλο αμπέλι. Το κλειδώσανε και φύγανε. Δεν είδαν αν το κάψανε ή όχι. Βρίσκονταν κοντά στο σταθμό του τρένου που ερχόταν από τη Σμύρνη και τραβούσε πιο πέρα. Από τη Σμύρνη βρισκόταν σε απόσταση, να από δω, από τον Πειραιά, μέχρι την Αθήνα. Στο σταθμό οι γονείς της είχαν το καφενείο. Το χωριό τους το λένε Σεβδίκι, χωριό της αγάπης.

Οι γονείς μου ήταν πρόσφυγες και οι δυο, Σμυρνοιόι. Απ' ότι μου λέγανε κάνανε καιρό να περάσουν στην κανονική ζωή, εδώ βέβαια. Μέχρι που συνήθισαν. Μετά τους κατέκλυζαν οι αναμνήσεις. Θυμάμαι τις διηγήσεις τους. Όταν ο πατέρας μιλούσε για φωτιά, αναστέναζε. Η μάνα μου έλεγε ότι στην αρχή θυμούνταν κι έκλαιγε. Με τον καιρό περισσότερο αναστέναζε. Έτσι τον θυμάμαι κι εγώ. Μικρός καθόμουν δίπλα του, άκουγα και τον κοιτούσα στα μάτια. Ας έλεγε η μάνα, εγώ πάντα διέκρινα ένα μεγάλο δάκρυ που του ξέφευγε κι ας γύριζε το πρόσωπο αλλού. Ε, για τη μεγάλη φωτιά της Σμύρνης, αλλά και για τη φωτιά στο σπίτι που είχε ζήσει μέχρι τα δεκαοχτώ του. Το κάψανε, το κάνανε στάχτη. Η φωτιά καταβρόχθισε τα πάντα. Έφευγε και γυρνούσε πίσω να δει πως κατέρρευε. Βλέπεις ήταν ο άντρας του σπιτιού και δεν ήταν σε θέση να το προστατεύσει... Ο πατέρας του, δηλαδή ο παππούς μου ήταν μεγάλος έμπορος κρεάτων. Ο Ντογραματζόγλου. Ε, ξέρεις τι θα

πει Ντογράς, ο ευθύς άνθρωπος. Είχε κτήματα και σφαγείο, Πήγαινε μάζευε ζώα τα έφερνε στα κτήματα μετά τα έσφαζε και τα πήγαινε στα κρεοπωλεία της Σμύρνης. Ο πατέρας μου έλεγε ότι ο παππούς μου τον έστελνε από τα δεκαπέντε του να μεταφέρει το κρέας με το κάρο στα μαγαζιά. Ούτε τρία χιλιόμετρα δεν ήμασταν μακριά, έλεγε. Το χωριό του πατέρα μου το λέγανε Καζαμπάς-εμπορικό χωριό, δυο με τρία χιλιόμετρα από το κέντρο της Σμύρνης.

Γνωρίζω την Σμύρνη, όπως γνώριζα τη γειτονιά μου, έλεγε συχνά ο πατέρας μου... (Κόμπιασε. Πάνω στο στρογγυλό τραπεζάκι είχε πολλές χαρτοπετσέτες. Κάθε φορά που δάκρυζε έπαιρνε από μια και τα καθάριζε μαζί με την μύτη του. Τελείωνε λέγοντας πάντα μια συγγνώμη).

Τον Ελληνικό στρατό τον φίλεψε πολλές φορές. Τραπέζωνε στρατιώτες και αξιωματικούς. Όλους. Ένας αξιωματικός, ο Θανάσης Κλαρούδας, από το Ορχομενό Λειβαδιάς, του έκανε πρόσκληση και του είπε ότι αν τυχόν φτάνανε στην Αθήνα, (« που δεν το επιθυμώ», του τόνισε), θα ήταν καλοδεχούμενος σπίτι του. Λες και ήταν μάντης. Έτσι έγινε... Μας φίλεψε στο σπίτι του εφτά χρόνια... (κλείσε το κασετόφωνο να συνέρθω λίγο).

Το κακό στην οικογένειά μας, από τη μεριά του πατέρα μου, άρχισε από το είκοσι ένα. Ο παππού μου είχε βγει, όπως συνήθως στα περίχωρα για ζώα. Τον βρήκαν στα περίχωρα σφαγμένο. Άγνωστο ποιος, άγνωστο γιατί. Τον είχαν κομματιάσει με σπαθί σταυρωτά στο κεφάλι. Κεφάλι δεν υπήρχε. Μόνο τέσσερα κομμάτια. Κανείς δεν τον γνώρισε. Τον γνώρισε μόνο η γιαγιά μου από το χρυσά κουμπιά κι ένα χρυσοκεντημένο έμβλημα στο γελέκι που φορούσε Από τότε η γιαγιά μου σαν να προέβλεψε το μεγάλο

κακό. Έραβε στον πάτο του φουστανιού τις λίρες, ακόμα και πεντόλιρα.

Όταν το είκοσιδυό τους είπαν οι υπηρέτες τούρκοι ότι θα τους έκαιγαν το σπίτι, πρώτη η γιαγιά μου διέταξε να φύγουν αμέσως. Φεύγοντας είδαν το σπίτι τους να καίγεται. Όλοι είχαν αγκαλιαστεί και κλαίγανε, αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Φτάσανε στην προκουμαία. Εκεί ήταν τα γαλλικά πλοία. Δεν δέχονταν να ανέβουν στο πλοίο. Είχαν τους δικούς τους λόγους. Όμως χίμηξαν πολλοί με το έτσι θέλω και τελικά ανέβηκαν. Ένας από το πλήρωμα του πλοίου έπιασε από τα μαλλιά τον πατέρα μου και τον έριξε στη θάλασσα. Δεκαοχτώ χρονών ήταν τότε. Θα πνιγόταν. Η γιαγιά έτρεξε στον καπετάνιο. Του λέει να της γλιτώσει το παιδί και ότι θα τον πλήρωνε. Ο καπετάνιος δεν την πίστεψε, μόνο όταν έβγαλε της λίρες και τον πλήρωσε τότε είπε σε κάποιον που βούτηξε στη θάλασσα και γλίτωσε τον πατέρα μου...

Τώρα μια σπίθα μνήμης μου χρειάζεται για να νιώσω πως κι εγώ λες και βρισκομαι μέσα σε αυτές τις ιστορίες, σε όλα εκείνα που ζήσανε και περάσανε οι δικοί μου. Σαν να έζησα ο ίδιος εκεί... (Κόμπιασε, κρύσταλλα υγρά κύλησαν στο ογδόνταπεντάριχο πρόσωπό του. Λίγες στιγμές για να συνέλθει).

Όσπου δεν άντεξα. Μια μέρα ξεκίνησα να πάω στη Σμύρνη. (Δες... λέω Σμύρνη και στα μπράτσα μου οι γερασμένες τριχες ζωντανεύουν, σηκώνονται όρθιες). Λοιπόν, να πάω να δω από κοντά όλα εκείνα που είχα ακούσει. Οι ατελείωτες και τόσο πλούσιες από ζωή ιστορίες των παππούδων και των γονέων μου σαν να μη μου φτάνανε ή με τραβούσανε σαν μαγνήτης να προσθέσω και άλλες δικές μου. Ξέρεις αυτά που λέω εγώ ίσως να μοιάζουν με συμπληρώματα πάνω

σ' εκείνα που έλεγαν οι γονείς μου. Και δε φτάνουν. Έτσι ένιωθα. Αν, όμως, θα τα έβλεπα από κοντά τα τοπία, το πατρικό, την Σμύρνη δε θα ήταν απλώς συμπληρώματα αισθημάτων. Αλλά ολάκερα συναισθήματα.

Είχα και τις αμφιβολίες μου. Αναρωτιόμουν αν θα υπήρχε ακόμα το σπίτι των γονέων. Κι αν υπήρχε πως θα αντιμετώπιζα τη συναισθηματική μου φόρτιση; Τι θα κυριαρχούσε; η αγάπη ή το μίσος, η οργή ή ο καημός. Είμαι και ευαίσθητος, βλέπεις...Και φοβόμουν τους Τούρκους. Με είχε παρακαλέσει πολλές φορές η μάνα μου να την πάω, αλλά που τολμούσα; Φοβόμουν. Έτσι έφτασα μόνος μου μια μέρα. Με πλοίο, Ικαρία- Σάμο-Κουσανέσι-Σμύρνη. Έφτασα πρωί για να έχω τη μέρα μπροστά μου. Στην προκουμαία πήρα το τρένο και κατέβηκα στον σταθμό. Οι περιγραφές, η διεύθυνση, οι αναμνήσεις, τα ακούσματα και οι συγκινήσεις όλα μαζί μου. Ήξερα θα φορτωνόμουν και με περισσότερα. Αλλά τι, τι θα έβρισκα; Ερειπωμένος; Νέο χτισμένο πάνω στη γη των γονέων μου; Θα είχε ανθρώπους μέσα; Ενωώ Τούρκους. Κι αν υπήρχαν θα μπορούσα να μιλήσω. Ήταν άγνωστοι. Δεν προσδοκούσα και πολλά να μάθω. Περισσότερο ήθελα να δω, να νιώσω...

Με λίγες δυσκολίες το βρήκα. Εκεί στο σταθμό ήταν ακόμα τα τρία δέντρα στη σειρά. Μετά το τρίτο ήταν το καφενείο του παππού μου από τη μεριά της μάνας μου, του Πέτρου Σουβατζή. Να και το σπίτι. Το ίδιο, όρθιο, απείραχτο. Για μια στιγμή μαρμάρωσα...Η συγκίνηση βλέπεις...(Καθαρίζει τα μάτια από τα δάκρυα., Ζητάει συγγνώμη και πάλι πήρε χαρτομάντιλο). Η τοποθεσία ήταν ίδια και ο αυλόγυρος, η αυλή ε, όχι και τόσο περιποιημένη. Τεντώνομαι περισσότερο να δω καλύτερα. Αμέσως φαντάστηκα

τις φωνές και το παιγνίδι της μάνας μου. Πως της το θύμισε η δασκάλα μου; Α, ναι. *Θυμάσαι, της έλεγε, που παίζαμε στην αυλή σας γύρω από το μαγχανοπήγαδο; Να και το πηγγάδι, το ίδιο...*

Βρέθηκα, λοιπό, στο σπίτι της μάνας μου... Η αυλόπορτα; Η ίδια, μεγάλη συρρόμενη, ξύλινη. Όπως την είχαν αφήσει τότε. Χτύπησα. Χτυπούσε και η καρδιά μου ασταμάτητα. Λες και από στιγμή σε στιγμή θα κουραζόταν και θα σταματούσε. Βγαίνει μια γυναίκα, Τουρκάλα. Τι ζητάει ο αφέντης; Ε, στα τούρκικα. Της λέω ποιος είμαι. Δεν ήξερα αν κατάλαβε, ωστόσο βγήκε ο άντρας της. Ήξερε κάτι ελληνικά. Του είπα πως είμαι ο ιδιοκτήτης του σπιτιού. Ναι, έτσι όπως στα λέω. Δε δίστασα. Μου άνοιξε την πόρτα και με καλεί: *Μπουγιρούμ Παναγή εφεντή, μου λέει. Προχωρούσα και κοιτούσα το σπίτι. Καμιά αλλαγή, ούτε πόρτες, ούτε παράθυρα. Όπως μου τα είχε πει η μακαρίτισσα η μάνα μου. Καθίσαμε και με λίγα ελληνικά αυτός, λίγα τούρκικα εγώ, κάπως καταλαβαινόμασταν... Μου έβαλε ούζο και μεζεδάκι. Εγώ, όμως δεν μιλούσα πολύ. Δε μπορούσα. Μόνο κοιτούσα, άρχισαν τα δάκρυα να πέφτουν από τα μάτια σαν ασταμάτητα ποτάμια. Δεν μπόρεσα να μιλήσω άλλο. Βγήκα και στην αυλή, τα έβλεπα όλα και το παράπονο μου γινότανε θηλιά στο λαιμό...Δε θυμάμαι πόσο έμεινα, δε θυμάμαι τι είπα στον Τούρκο...Ένα μόνο θυμάμαι. Καθώς με είδε τόσο λυπημένο μου λέει ότι όσες φορές θα πήγαινα στη Σμύρνη ένα δωμάτιο θα ήταν δικό μου. Και σ' αυτό δεν κρατήθηκα...Είμαι ευαίσθητος βλέπεις...Ε, Όλοι οι Σμυρνιοί είμαστε ευαίσθητοι. Μας έκανε η προσφυγιά, βλέπεις...*

Καταγραφή και σύνταξη κειμένου
Σταύρος Παπουτσής.

Ληβανιώ

Κωνσταντία Φαγαδάκη

Οι τοίχοι στο σπίτι της θαρρείς πως είχαν τις φλέβες της και το χρώμα της. Τα μαλλιά της ξέπλεκα κάθε που τα χτένιζε στην αυλή έμοιαζαν σαν τα κλαδιά της λεμονιάς και τα γκριζογάλανα μάτια της γεμάτα ακόμα από την μνήμη της ιστορίας είχαν εκείνη την θάλασσα του ξεριζωμού.

Πότε πότε τραγουδούσε τα τραγούδια του Καλδάρα. Θυμόταν... Σμύρνη 1922. Τότε το βλέμμα της κοιτούσε κατά το στενό ανάμεσα στα προσφυγικά σπίτια να φανούν φιγούρες που ποτέ δεν ερχόντουσαν... εκείνη όμως τις ζωντάνευε στην μνήμη της και χανόταν...

Ταπεινή και αρχοντική, ολόκληρη ιστορία σαν την τελευταία κολώνα στήριζε την γειτονιά η φλόγα της, μην πέσει άδοξα από τόσες τιμές και λάβαρα, στο ναυάγιο εκείνο που θα αφήσει η χρυσόσκονη των λόγων πάνω στο κουφάρι των «πλοίων» που σαπίζουν στην στεριά.

Τα αστεράκια μου

Πάνος Αθ. Κοκκινόπουλος

Έχω τέσσερα αστεράκια, τα παιδάκια μου
τα μικρά μου, τα γλυκά δισεγγονάκια μου.
Έχω ένα παλληκάρι - παλληκάρι μου! -
το Δημήτρη τον λεβέντη, το καμάρι μου.
Έχω κι άλλο παλληκάρι, τον Λευτέρη μου,
το μικρό μου το σαΐνι, το ξεφτέρι μου.

Έχω κι άλλα δύο παιδάκια, τα κορίτσια μου
την Βασιούλα τη γλυκειά, τη Βικτωρίτσα μου.
Έχουν ομορφιά και χάρη τα κορίτσια μου
η Βασιούλα κι η μικρή η Βικτωρίτσα μου.
Τ' αγαπώ και καμαρώνω τα βλαστάρια μου.
Να 'χουν τύχη στη ζωή τους τα καμάρια μου.

Στη χώρα ενστίκτων

Γιάννης Τσούτσιας

Ατιτλες σχέσεις ανάγνωσης ήλιων,
προφητείες ζυμώσεις αφρούρητου λόγου,
χαμηλόφωνες ώρες νευμάτων αφής.

Ελέγχου χαδιών φλόγες δεμένες,
μυστικών αναμμένων αδιάλεκτες έξεις,
παλμών εισιτήριο λυμένου χορού.

Μάχης κορμιών σπίθες βλεμμάτων,
αρχαίων ρυθμών πορείες ανάσας,
εύηχες γεύσεις πνιγμένων φωνών.

Τυχαίων ναών θυσίες συνήθειας,
νυχτοάνοσα πάθη λατρείας μηρών.

Έφυγες

Γιάννης Τσούτσιας

Το λουλούδι της σιωπής
άνοιξε.
Τα πέταλά του στα χρώματα
απώλειας.

Κι αφού με σκέψεις
μιλήσαμε,
στα βλέμματα όλων η εικόνα
μιας λέξης

...Νωρίς

Οι πολλοί

Με απόφαση λίγων,
στο λατομείο του χρόνου,
ποινή ζωής εκτίουν.

Χαλίκια και στιγμές
το παρελθόν.
Πέτρα και μέρες
το μέλλον.

Τα χωριά μας

Χρήστος Ν. Καραγκούνης

Ρήμαξαν όλα τα χωριά τα σπίτια μείνανε άδεια
επάνω στις βουνοπλαγιές δε παν τώρα κοπάδια

Οι τσελιγκάδες φύγανε τα πρόβατα πουλήσαν
απ' όταν έγιναν αστοί πίσω πια δεν γυρίσαν

Φύγαμε όλοι οι χωριανοί στις πόλεις για να πάμε
των ομματιών μας πήραμε να βρούμε για να φάμε

Χέρσεψαν τα χωράφια μας σοδιά ποια δε μας δίνουν
Δουλεύοντας στις φάμπρικες το αίμα τους το πίνουν

Δεν έχουν μέλλον τα χωριά πίσω για να γυρίσεις
γιατί να σκάψεις δε μπορείς ούτε και να σκαλίσεις

Όσο τα χρόνια μας περνούν ο νους μας αλαργεύει
τον δρόμο της επιστροφής κανένας δεν γυρεύει

Πρέπει τα νέα τα παιδιά στη χάση και στη φέξη
να παν επάνω στα χωριά να μάθουν καμιάν λέξη

Στα καφενεία κάθονται και ψιλοκουβεντιάζουν
το μέλλον τους αβέβαιο και πέρα δεν τα βγάζουν

Φορούν τα τρύπια τζίνια τους το κινητό στο χέρι
στριφτό τσιγάρο κάνουνε και βγαίνουν στο καρτέρι

Αντί να ψάχνουν για δουλειά ψάχνουν το κινητό τους
και στέλνουν τα μηνύματα στον κάθε κολητό τους

Πρόσκληση Γενικής Συνέλευσης

Η ετήσια Γενική Συνέλευση της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Διοικητικό και Οικονομικό Απολογισμό και την Έκθεση της Εξελεγκτικής Επιτροπής, θα πραγματοποιηθεί το Σάββατο 14 Ιανουαρίου 2023 και ώρα 10 το πρωί στη Στέγη μας, οδός Ζωοδόχου Πηγής 2-4, 2ος όροφος. Σε περίπτωση μη απαρτίας θα γίνει το επόμενο Σάββατο 21 Ιανουαρίου 2023 στον ίδιο χώρο, την ίδια ώρα και με τα ίδια θέματα.

Παρακαλούνται τα μέλη μας να τακτοποιήσουν τις οικονομικές υποχρεώσεις τους προς το Σωματείο μας με την κατάθεση της συνδρομής στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ στον Λογαριασμό GR 6101100400000004062505138.

Το Δ.Σ.

Της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών

Σμύρνη

Σταύρος Παπουτλής

Τους ακολουθούν οι αντίλαλοί σου
στης προσφυγιάς τα πάθη
και η κοσμικότητα
στη φευγαλέα τράτα
χωρίς την κατευόδωσή σου
και τ' άνθη σου να δρέπουν.
Ανέγγιχτη έμεινες
της σκέψης υπεραγαπητή
πατρίδα της ψυχής τους.
Σιμά σου τους καλούν
αγάπη και πονίδια
κατεφυγάδες καημών σου τρυγητές
του αλλοπρόσαλλου είκοσι δύο...
Εσύ της φρίκης απεικόνιση
και της ψυχής τους
αξέχαστη μορφή.

Υπαρξιακός οργανισμός

Μαίρη Τσούτσια

Κραυγές όντων αλύτρωτων
την αναγέννηση ποθούν
λιώνοντας μες στο σκοτάδι.

Του απόλυτου φωτός
της ηδονής τη λύτρωση
ψάχνουν ριγώντας.

Δάκρυ χυμένο
στην άκρη ελαφίσιου ματιού.

Μικρασιατική Καταστροφή Από τον θρίαμβο στην τραγωδία

Η Ελλάδα εισήλθε καθυστερημένα στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο εξαιτίας της διαφωνίας του βασιλέως Κωνσταντίνου με τον πρωθυπουργό της χώρας Ελευθέριο Βενιζέλο. Γερμανοτρα-

Καίτη Φλώκου-Κώτσα

φής και γαμπρός του Κάιζερ ο Κωνσταντίνος, ήταν υπέρμαχος της «ευμενούς ουδετερότητας», θέση την οποία θεωρούσε αδιαπραγμάτευτη για την εξωτερική πολιτική της χώρας. Μαζί του συντασσόταν το φιλομοναρχικό κόμμα των Εθνικοφρόνων. Ο Βενιζέλος που συνέδεε το συμφέρον της Ελλάδας στη δεδομένη συγκυρία με τις δυνάμεις της Αντάντ (Μεγάλη Βρετανία-Γαλλία), αδυνατώντας να ασκήσει την πολιτική του παρότι είχε την ετυμηγορία του λαού, παραιτήθηκε από πρωθυπουργός και το κόμμα του (Φιλελεύθεροι) δεν πήρε μέρος στις εκλογές της 6ης Δεκεμβρίου 1915. Με νωπή ακόμα τη δόξα απ' τις επιτυχίες στους βαλκανικούς πολέμους και την αναγνώριση προς το πρόσωπό του του αρχιτέκτονα της νέας Ελλάδας όπου διπλασιάστηκε η έκτασή της, αυξήθηκε σημαντικά ο πληθυσμός της και έγινε κυρίαρχη δύναμη στο Αιγαίο. Διαβλέποντας πως η συνεργασία με την Αντάντ θα ήταν ιδιαίτερα επωφελής για την Ελλάδα που θ' ανοίγονταν πλέον τεράστιες δυνατότητες για πλούτο και δύναμη στο ελληνικό κράτος και θα τη βοηθούσε στις

διεκδικήσεις σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η οποία είχε ήδη τοποθετηθεί στην αντίπαλη συμμαχία, στις Κεντρικές Δυνάμεις με τον ηγετικό ρόλο να τον έχει η Γερμανία. Αποτέλεσμα της έντονης αντιπαράθεσης ήταν η συγκρότηση κυβέρνησης απ' το Βενιζέλο με έδρα τη Θεσσαλονίκη τον Σεπτέμβριο του 1917. Για οκτώ μήνες υπήρχαν ουσιαστικά δύο ελληνικά κράτη, της Αθήνας και της Εθνικής Αμύνης στη Θεσσαλονίκη και το γεγονός αυτό αποτέλεσε την απαρχή του διχασμού με δραματικές εξελίξεις που τις συνέπειές της πλήρωσε ακριβώς ο ελληνισμός.

Η Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης εισήλθε αμέσως στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ και το τέλος του πολέμου την επόμενη χρονιά (1918), βρίσκει την Ελλάδα στο πλευρό των νικητών και την Οθωμανική Αυτοκρατορία με τους ηττημένους.

Στο λιμάνι του Μούδρου, στη Λήμνο, τον Οκτώβριο του 1918 υπογράφεται η ανακωχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που ισοδυναμούσε με συνθηκολόγηση άνευ όρων.

Στις 2 Μαΐου 1919 και με υπόδειξη των συμμάχων, η Ελλάδα αποβιβάζει στη Σμύρνη τις πρώτες στρατιωτικές δυνάμεις. Την ίδια περίοδο, ο Κεμάλ οργανώνει την αντίσταση εναντίον των Ελλήνων. Μεγάλη στρατιωτική ιδιοφυΐα, ήταν ο πρωταγωνιστής στην ταπεινωτική ήττα που υπέστησαν οι Αγγλογάλλοι με τους

συμμάχους τους στη μάχη της Καλλιπόλης το 1915-16. Με τη Διάσκεψη του Λονδίνου(15 Φεβρουαρίου 1920) αποφασίστηκε η οριστική παραχώρηση της Σμύρνης και της ενδοχώρας της στην Ελλάδα. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους άρχισε τουρκικός εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στα στρατεύματα που παρέμειναν πιστά στο Σουλτάνο και σ' αυτά του Κεμάλ ο οποίος δεν είχε αποδεχθεί τις συμφωνίες του Σουλτάνου. Με την εύκολη επικράτησή του ο Κεμάλ σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση(27 Απριλίου 1920) και αμέσως θα σπεύσει να κλείσει μέτωπα υπογράφοντας συμφωνίες με τους Ιταλούς(15 Μαΐου) και τους Γάλλους(30 Μαΐου).

Με τη Συνθήκη των Σεβρών στις 10 Αυγούστου 1920, επισημοποιήθηκε η παραχώρηση της Σμύρνης με την ενδοχώρα της στην ελληνική διοίκηση και η παραχώρηση στο ελληνικό κράτος της Ανατολικής Θράκης μέχρι την Τσατάλτζα. Η Ελλάδα έχοντας και τη συναίνεση των συμμάχων προελαύνει επεκτείνοντας την αρχική ζώνη που της είχε παραχωρηθεί.

Ακολούθησαν οι μοιραίες εκλογές το Νοέμβριο του 1920 που οι βενιζελικοί υπέστησαν συντριβή αν και οι αντίπαλοί τους ως «Ηνωμένη Αντιπολίτευση», είχαν λιγότερους ψήφους. Ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος δεν εκλέχθηκε καν βουλευτής όπου ήταν υποψήφιος στην Αττικοβοιωτία. Η επάνοδος του Κωνσταντίνου μετά από δημοψήφισμα (98% υπέρ του βασιλιά ο οποίος με αξίωση των Γάλλων απομακρύνθηκε απ' την Ελλάδα το 1917),είχε ως αποτέλεσμα την εχθρική στάση των συμμάχων που βρήκαν την αφορμή να αθετήσουν τις υποχρεώσεις που είχαν αναλάβει με τη συνθήκη των

Σεβρών αλλά και να υπαναχωρήσουν σε άλλες συμφωνίες. Ενισχύοντας ακόμα και στρατιωτικά τον Κεμάλ απ' την πλευρά της Γαλλίας, της Ιταλίας και των Σοβιετικών που αυτοί δεν συγχώρησαν στην Ελλάδα τη συμμετοχή της στην εκστρατεία της Ουκρανίας το 1919 στο πλευρό των συμμάχων εναντίον των Σοβιετικών .

Με όλες τις αντίξοες καταστάσεις και αντίθετα με τις προεκλογικές δεσμεύσεις, η νέα ελληνική κυβέρνηση το Μάρτιο του 1921 επιστρατεύει τρεις νέες ηλικίες για να ενισχύσουν το μέτωπο της Μικρασίας, επιχειρώντας διπλή προέλαση προς Εσκή Σεχέρ - Αφιόν Καραχισάρ. Η προσπάθεια απέτυχε και αναγκάστηκε να υποχωρήσει στην Προύσα και στο Τομπλού Μπουνάρ. Η προηγούμενη αποτυχία αλλά και η εγκατάλειψη απ' τους συμμάχους δεν αποτελούν μάθημα για πιο συνετές κινήσεις. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους κλήθηκαν έξι ακόμα ηλικίες για επιστράτευση. Οι 130.000 άνδρες που βρίσκονταν στη Μικρά Ασία έγιναν 210.000 αποτελώντας τη μεγαλύτερη στρατιά στην ιστορία του νεοελληνικού κράτους. Με σαφή υπεροχή έναντι του στρατού του Κεμάλ που ήταν μεν μικρότερος αριθμητικά και με φτωχότερο εξοπλισμό(πυροβολικό, αυτόματα όπλα και οχήματα) αλλά απόλυτα πειθαρχημένος και άριστα διοικούμενος. Το σχέδιο των Ελλήνων ήταν η αποφασιστική νίκη και γι' αυτό το λόγο επιχειρήθηκε η κατάληψη του Εσκή Σεχέρ, της Κιουτάχειας και του Αφιόν Καραχισάρ που θα διευκόλυνε την προέλαση προς την Άγκυρα την οποία ο Κεμάλ είχε κάνει πρωτεύουσα.

Το πέραςμα της ελληνικής στρατιάς μέσα απ' την Αλμυρή Έρημο αποτέλεσε μια τεράστια δοκιμασία που διέφευσε τις αρχικές προσδοκίες για επιτυχίες και προέλαση. Απ' τις 11 ως τις 23 Αυγούστου 1921 οι Τούρκοι με τις διαδοχικές γραμμές άμυνας καταπόνησαν τον ελληνικό στρατό που κατέγραφε τεράστιες απώλειες και και με την ατυχή έκβαση για τα ελληνικά στρατεύματα στη μάχη του Σαγγάριου οι ελληνικές δυνάμεις υποχώρησαν στη γραμμή Εσχή Σεχέρ - Αφιόν Καραχισάρ χωρίς να έχουν τα αποθέματα -στρατιωτικά και ψυχικά- να επιχειρήσουν επίθεση και παρέμεναν καθηλωμένοι αναθεωρώντας τα αρχικά τους σχέδια . Η έλλειψη ομοψυχίας και η καταρράκωση του ηθικού του ελληνικού στρατού είχε ως αποτέλεσμα τις αθρόες λιποταξίες και την ανυπακοή ακόμα και αξιωματικών σε διαταγές ανωτέρων τους. Με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση του διοικητή του Β'Σώματος Στρατού πρίγκηπα Ανδρέα που κατηγορήθηκε πως στη μάχη του Σαγγάριου εγκατέλειψε τη θέση του γιατί θεώρησε μια διαταγή που του εδόθη ως ανεφάρμοστη. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που συνελήφθη στην Κέρκυρα και καταδικάσθηκε σε θάνατο απ' το Στρατοδικείο αλλά κατόπιν μεσολάβησης της βρετανικής κυβέρνησης το στρατοδικείο του αναγνώρισε το ελαφρυντικό « της τελείας απειρίας περί την διοίκησιν ανωτέρων μονάδων» και με αγγλικό πλοίο αναχώρησε απ' την Ελλάδα.

Στο μεταξύ ενώ ο Κεμάλ εδραίωνε τη θέση του τόσο στρατιωτικά όσο και διπλωματικά, η ελληνική πλευρά αντί να προσπαθεί να κινηθεί ανάλογα στο δι-

πλωματικό πεδίο, έκανε δονκιωτικά σχέδια όπως η επιχείρηση αυτονομησης της Μικράς Ασίας και η αιφνιδιαστική κατάληψη της Κωνσταντινούπολης. Για να εισπράξει την κατηγορηματική άρνηση της Μεγάλης Βρετανίας, της μοναδικής μεγάλης δύναμης που συνέχιζε να υποστηρίζει την Ελλάδα έστω και μόνο στο διπλωματικό πεδίο. Την ώρα που οι Ιταλοί και οι Γάλλοι ενίσχυαν στρατιωτικά τον στρατό του Κεμάλ. Να αναφέρουμε ενδεικτικά πως το φθινόπωρο του 1921, οι Γάλλοι εγκατέλειψαν την Κιλικία αφήνοντας άφθονο πολεμικό υλικό στα χέρια των Τούρκων. Είναι η περιοχή των αραβόφωνων χριστιανών που ιστορικά ανήκε στη Συρία και οι Γάλλοι δώρισαν στην Τουρκία, στην οποία ανήκει και σήμερα.

Στις 13 Αυγούστου 1922, ο Κεμάλ που ο στρατός του υπολείπονταν ακόμα αριθμητικά, επιχειρεί επίθεση στο Αφιόν Καραχισάρ, ενέργεια που παρόλο οι Έλληνες επιτελείς ανέμεναν επίθεση σ' εκείνο το σημείο, οι εξελίξεις ήταν τραγικές για την ελληνική στρατιά . Η μάχη του Αλή Βεράν (17-20 Αυγούστου) αποτέλεσε το κύκνειο άσμα για τα ελληνικά στρατεύματα που πια ουσιαστικά διαλύθηκαν και τράπηκαν σε άτακτη υποχώρηση, εξέλιξη που αιφνιδίασε και τον ίδιο τον Κεμάλ. Εξαίρεση του πανικού που ακολούθησε αποτέλεσε ο διοικητής του Συντάγματος των Ευζώνων Νικόλαος Πλαστήρας το οποίο αναδείχθηκε ως η πιο επίλεκτη μονάδα του ελληνικού στρατού στη Μικρασία. Απ' τους λίγους πιστούς στον Βενιζέλο αξιωματικούς που δεν αντικαταστάθηκαν μετά τις εκλογές εξαιτίας της αγάπης και εμπι-

στοσύνης των στρατιωτών του προς το πρόσωπό του. Με συντεταγμένη υποχώρηση έφτασε στον Τσεσμέ και από εκεί αποβιβάστηκε στη Χίο διασώζοντας εκτός απ' το στράτευμά του και πολλούς πρόσφυγες.

Είναι χαρακτηριστική η στάση του αρχιστράτηγου επικεφαλής της ελληνικής δύναμης στη Μικρά Ασία Γεωργίου Χατζηανέστη ο οποίος βρισκόταν στην έδρα του στη Σμύρνη, 400 χιλιόμετρα μακριά απ' το μέτωπο και όταν οι επιτελείς του ανέφεραν για την επίθεση που αναμενόταν απ' τον Κεμάλ, εκείνος απάντησε: « Αν τολμά, ας επιτεθεί!»...

Αινιγματική μορφή αποτελεί και ο Αριστείδης Στεργιάδης, ύπατος Αρμοστής της Σμύρνης και μετά τη συνθήκη των Σεβρών, επικεφαλής της Ελληνικής Διοίκησης Σμύρνης και υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου. Στενός συνεργάτης του Βενιζέλου, πρωταγωνίστησε μαζί του στην επανάσταση του Θέρισου, εκεί όπου αναδείχθηκε η ηγετική μορφή του Βενιζέλου. Γεννημένος στο Ηράκλειο και με εξαιρετικές σπουδές στα Νομικά, ήταν ο μόνος απ' τους υψηλόβαθμους που διατήρησαν τη θέση τους σε όλη τη διάρκεια της ελληνικής παρουσίας στη Σμύρνη. Κατηγορήθηκε για φιλοτουρκισμό, άδικα όμως γιατί απλώς δεν ήθελε να δώσει προσχήματα στους Τούρκους ή στους συμμάχους πως λειτουργούσε μονομερώς. Όμως, η δυστροπία του χαρακτήρα του, η υπεροψία του και η σκαλιότητα που επέδειξε ακόμα και σε στρατηγούς καθώς και οι χείριστες σχέσεις που διατηρούσε με τον αρχιεπίσκοπο Σμύρνης Χρυσόστομο, αποτέλεσαν τις αιτίες ώστε η θητεία του να χαρακτηρι-

στεί ως αμφιλεγόμενη. Αναμφισβήτητα δεν είχε καμιά ανάμειξη στα στρατιωτικά πράγματα και κανείς δεν θα μπορούσε να του προσάψει ευθύνες για την ήττα στο μέτωπο. Όμως, δεν υπάρχει καμία ένδειξη πως έκανε προσπάθειες για να μη σφραγιασθεί ο ελληνικός αλλά και αρμενικός πληθυσμός της Σμύρνης. Διέφυγε με τη μεσολάβηση των Άγγλων, έζησε τα υπόλοιπα χρόνια στη Νίκαια της Γαλλίας και δεν επισκέφθηκε ποτέ την Ελλάδα.

Ήταν απ' τους πρώτους που αντιλήφθηκαν την τραγική κατάσταση, πριν ακόμα κριθεί η τύχη των τελευταίων μαχών, σε κρυπτογραφικό επείγον σήμα προς ανώτερα πολιτικά στελέχη της Διοίκησης αναφέρει: «Αμα λήψει παρούσης διατάξατε συσκευασίαν αρχείων υπηρεσιές σας. Πάντες δημόσιοι υπάλληλοι περιφερείας σας οφείλουν συγκεντρωθώσιν έδρας και να ώσιν έτοιμοι προς αναχώρησιν...».

Σκοτεινός ο ρόλος του ως προς την αντιμετώπιση του ελληνικού πληθυσμού της Μικρασίας όταν με τηλεγράφημα στις 20 Αυγούστου του 1922 διατάσσει τα εξής:

«Ενθαρρύνετε αυτούς (εννοώντας τους κατοίκους) παρεμποδίζοντες_αναχώρησίν των». Και καταγράφεται στιχομυθία του Στεργιάδη με τον απεσταλμένο του Κόμματος των Φιλελευθέρων (Βενιζελικό κόμμα) στη Σμύρνη, Γεώργιο Παπανδρέου ο οποίος εξέφρασε την απορία του γιατί δεν φρόντιζε για τη μεταφορά του πληθυσμού προς την Ελλάδα για να πάρει την απάντηση απ' τον Στεργιάδη:

«Καλύτερα να τους σφάζει ο Κεμάλ

...παρά να φθάσουν στίφη αναρχούμενα στην Ελλάδα, σφαγείς οι ίδιοι!»

As αναφέρουμε ακόμα την απόφαση της κυβέρνησης **Πρωτοπαπαδάκη** όπου με νόμο που ψήφισε τον Ιούλιο του 1922, «Περί παρανόμου μεταφοράς προσώπων ομαδόν εξερχομένων εις ελληνικούς λιμένες εξ αλλοδαπής» χωρίς αμφιβολία ήταν μια φωτογραφική διάταξη απαγόρευσης της έλευσης προσφύγων στην Ελλάδα. Για την σωτηρία των οποίων το ελληνικό κράτος δεν έλαβε καμιά μέριμνα.

Φωτεινή εξαίρεση αποτέλεσε ο συνταγματάρχης **Δημήτριος Θεοτόκης**, διοικητής της Ανεξάρτητης Μεραρχίας που επιστρέφοντας απ' την περιοχή της Κιουτάχειας, διανύοντας 630 χιλιόμετρα συντεταγμένης υποχώρησης και αντιμετώπιζοντας τις επιθέσεις των Τσετών και του στρατού του Κεμάλ, έφτασαν στο Δεκελί, στα μικρασιατικά παράλια του Αιγαίου που πήρε την ονομασία « Η κάθοδος των νέων Μυρίων». Εκεί, ανέθεσε στον αξιωματικό **Νικόλαο Τσίπουρα**, που έφθασε στη Μυτιλήνη με μια μισοκαταστραμμένη λέμβο και εξασφάλισε τη διάθεση δύο πλοίων που μετέβησαν στη Σμύρνη για να μεταφέρουν πρόσφυγες.

Το αποτέλεσμα της μικρασιατικής εκστρατείας ήταν οι σφαγές, η πυρπόληση και καταστροφή της Σμύρνης αλλά και όλης ης Μικρασίας και του Πόντου, όπου οι Τούρκοι προέβαιναν σε ανείπωτες θηριωδίες με τα αθώα θύματα να μην τυγχάνουν καμιάς προστασίας. Και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των ξένων λεηλασίες, σφαγές, βιασμοί, και κάθε είδους φρικαλεότητα σε βάρος των Ελλήνων και Αρμενίων θα βυθίσουν την πρωτεύουσα της Ιωνίας στο αίμα.

Οι εντολές που έδιναν οι συμμαχικές κυβερνήσεις προς τους αντιπροσώπους τους ήταν ρητές: «**Αυστηρά ουδετερότητας**». Και όπως σχολιάζει ο **Τζορτζ Χόρτον**, πρόξενος των Ηνωμένων Πολιτειών στη Σμύρνη εκείνες τις μέρες θα αρκούσε «*μια οβίδα στο βρόντο για να συγκρατηθεί η θηριωδία των Τούρκων*». Ο οποίος έχει δηλώσει πως «*ένα απ' τα δυνατότερα συναισθήματα που πήρα μαζί μου απ' τη Σμύρνη ήταν το συναίσθημα της ντροπής γιατί ανήκα στο ανθρώπινο γένος*».

Ο Έρνεστ Χεμινγκουέι, νεαρός τότε Αμερικανός πολεμικός ανταποκριτής, μέσα σε λίγες σελίδες θα θρηνήσει τα αθώα θύματα ενός ακόμα άδικου πολέμου.

Έτσι, ολοκληρώθηκε μια μεγάλη συμφορά για τον ελληνισμό, η μεγαλύτερη του νεοελληνικού έθνους. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, **πάνω από 600.000 ήταν οι Μικρασιάτες δολοφονημένοι, ενώ πλέον του 1,5 εκατομμυρίου εγκατέλειψαν για πάντα την Ιωνία και τον Πόντο**. Ο ελληνισμός ξεριζώθηκε απ' τη γη που γέννησε σπουδαίες μορφές που πρόβαλαν τον ελληνικό πολιτισμό από πολλούς αιώνες πριν. Οι πρώτοι απ' τους Έλληνες κατοίκους που γνώρισαν οι Τούρκοι και γι' αυτό τους Έλληνες τους ονομάζουν και σήμερα **Ίωνες(Γιουνάν)**.

Οι ξεριζωμένοι πρόσφυγες στις νέες τους πατρίδες με ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες, ζώντας σε άθλια καταλύματα για πολλά χρόνια, με το υψηλό πολιτισμικό τους υπόβαθρο, μπόρεσαν να ανακάμψουν συμβάλλοντας καθοριστικά στην οικονομική, κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη της Ελλάδας. ■

Το ζειμπέκικο**Σπύρος Π. Ραδίτσας**

Χόρευε το βαρύ ζειμπέκικο
 όρθια
 σαν να μιλούσε στον Θεό.
 Είχε ανοίξει τα παράθυρα
 της ψυχής της.
 Κανένas απ' τους γύρω
 δεν έβγαζε μιλιά.
 Όλοι την παρατηρούσαν
 με μιαν ανάσα.
 Στο τέλος
 χειροκρότησα τόσο δυνατά
 που φάνηκε σα να είμαι μόνος.
 Με πλησίασε.
Σ' ευχαριστώ.
 Είδα στο βλέμμα σου,
 την ψυχή σου.
**Δε μπορούσα αγαπητέ μου
 να συμβεί
 αλλιώς.
 Ευτυχώς για εμάς.
 Ευτυχώς, γιατί;
 Όταν οι άνθρωποι εκτιμούν
 την προσφορά της ψυχής
 ανταμώνουν.
 Δεν χάνονται.**

Καλοκαιρινό κάλεσμα**Μάρω Δήμου**

Θυμάμαι μια χρυσή αμμουδιά
 το μουγκρητό της φουσκοθαλασσιάς
 ανάμεσα στους βράχους
 τους γκρίζους και γυμνούς.

Θυμάμαι μια θάλασσα γαλάζια
 υπέροχη, θεϊκή.
 Ήταν όμορφη της θάλασσας
 η μυρωδιά
 κι ο ήλιος κάθισε δίπλα μας απαλά.

Από μακριά ακουγόταν ψιθυριστά
 της γοργόνας τα τραγούδια τα γλυκά
 απ' τη πλανεύτρα θάλασσα βαθιά
 κάλεσμα για ταξίδια καλοκαιρινά.

Οικονομική ενημέρωση

Πήραμε τις συνδρομές των μελών
 μας για το έτος 2022 και 2023. Ο
 εντός παρενθέσεως αριθμός είναι της
 διπλότυπης απόδειξης.

Τροχόπουλος Γεώργιος (έτος 2023) (85)

Παπαποστόλου Κων. (έτος 2023) (86)

Μασούρης Δημήτριος (έτος 2023) (87)

Ποντίκης Ευθύμιος (έτος 2023) (88)

Σιέμος Τηλέμαχος (έτος 2023) (89)

Φαγαδάκη Κωνσταντία (έτος 2023) (90)

Αρχιμ. Πρελιάς Αντ. (έτος 2022) (92)

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΑΜΕΙΟΥ

Παπακίτσος Κων. (91) 20 ευρώ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

Της Κριτικής Επιτροπής Πανελλήνιου και Παγκύπριου Λογοτεχνικού Διαγωνισμού Ποίησης, Διηγήματος,

Χρονικού – Μαρτυρίας με θέμα:

«100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922-2022)»,
της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών έτους 2022

Η Κριτική Επιτροπή αποτελεί-
μενη από τον Πρόεδρο της
Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών
κ. Λευτέρη Β. Τζόκα, την Αντιπρό-
εδρο της Ένωσης κα Αγαπούλα Ευθυ-
μιπούλου και τον εκπαιδευτικό-
συγγραφέα κ. Παύλο Χρήστου, ταμιά
της Ένωσης, συγχαίρει όλους όσοι
έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό αυτό.
Τα μέλη της Κριτικής Επιτροπής με-
λέτησαν και αξιολόγησαν αντικειμε-
νικά και ο καθένας χωριστά τα υπο-
βληθέντα προς κρίση έργα Ποίησης,
Διηγήματος και Χρονικού-Μαρτυρίας.
Με πρόσκληση του Προέδρου της
Ένωσης κ. Λευτέρη Β. Τζόκα συνήλ-
θαν την Παρασκευή 25 Νοεμβρίου
2022 και ώρα 12^η στη Στέγη της
Ένωσης (Ζωοδόχου Πηγής 2-4, 2^{ος}
όροφος), για την εξαγωγή των απο-
τελεσμάτων. Η απονομή θα πραγμα-
τοποιηθεί την Τετάρτη 14 Δεκεμ-
βρίου 2022, και ώρα 5 μ.μ. στην αί-
θουσα «Μιχαήλα Αβέρωφ» της Εται-

ρίας Ελλήνων Λογοτεχνών, Γενναδίου
8, 7^{ος} όροφος.

ΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

1) Μεγάλο Βραβείο

Με τιμητικό δίπλωμα και μετάλλιο

Απονέμεται ομόφωνα στον κ. Αθα-
νάσιο Ε. Παπά, Ομότιμο Καθηγητή
Πανεπιστημίου Αθηνών, για το σύνολο
του έργου του και «Το Μαράσλειον
Διδασκαλείον και η Μαράσλειος Παι-
δαγωγική Ακαδημία» (1905-2011), με
τις άμεσες συνεργάτιδες του τις κόρες
του, Δρ. Μόνικα Α. Παπά, Ε.ΔΙ.Π.,
ΑΣΚΤ Αθηνών και την Δρ. ΕΚΠΑ, Βα-
σιλική-Γκλόρια Παπά (Αθήνα 2021,
σελ. 896).

2) Μεγάλο Βραβείο

Με τιμητικό δίπλωμα και μετάλλιο

Απονέμεται παμφηφεί στον κ. Χρήστο
Γ. Χρήστου, εκπαιδευτικό, για το σύνολο
του έργου του και το πολυσέλιδο (670
σελ.) «Ανάλεκτα» -Εκπαιδευτικά-
Συνδικαλιστικά-Κοινωνικά-Βιογραφικά»
(Αθήνα 2022).

3) Μεγάλο Βραβείο**Με τιμητικό δίπλωμα και μετάλλιο**

Απονέμεται ομόφωνα στον κ. Σπύρο Μαντά, Καθηγητή, για το εξάτομο έργο του «ΓΕΦΥΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ και των όμορων περιοχών», που είναι εργασία και τεκμηρίωση εξήντα χρόνων.

4) Μεγάλο Βραβείο**Με τιμητικό δίπλωμα και μετάλλιο**

Απονέμεται στον κ. Παύλο Αθ. Παλούκα, Επ. Σχολικό Σύμβουλο Δ.Ε.-Συγγραφέα, για το συνολικό έργο του από το 1960 μέχρι σήμερα (ηθικοκοινωνικά, θεολογικά, πολιτιστικά, λαογραφικά, παιδαγωγικά κ.ά.).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Απονέμεται στον κ. Γιώργο Χρήστου, Πρωτοδίκη-Ανακριτή, για το έργο του ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ-Το τέλος του Θεού, που είναι μια καταγραφή από δέκα τρία φιλοσοφικά κείμενα.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον Παύλο Γεωργ. Χρήστου για το «Ασσιώτικο Νασσ(ι)αρίτικο-Λαογραφικό Συναξάρι» (σελ. 240).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Βασίλη Νικ. Πετρόπουλο για το έργο του «Σενίκο» (Αθήνα 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΧΡΟΝΙΚΟΥ-ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

Απονέμεται στην κα Αρετή (Ρίτα) Νάστου-Μυστακοπούλου για το έργο της «Μνήμη Μικράς Ασίας-και διηγώντας τα να κλαις...», που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό έτους 2022, της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΧΡΟΝΙΚΟΥ-ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

Απονέμεται στον κ. Σταύρο Χαρ. Σταύρου για το έργο του «Ιστορία του Απελευθερωτικού Αγώνα της Κύπρου 1955-1959, με πρωτογενείς συνεντεύξεις αγωνιστών».

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

Απονέμεται στον κ. Σταμάτη Βασιλάκο, ιστορικό-νομικό για τα έργα του: «Η Δίκη των Φασμάτων-Η Μικρασιατική Καταστροφή» (θεατρικό), «Ουτοπική Κοσμογονία-(Τα δύο Σύμπαντα)» και «Το Σύμπαν και ο Ολικός Άνθρωπος-Η πορεία αυτού προς τελείωση», (Αθήνα 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

Απονέμεται στον κ. Αριστογείτονα Γ. Χαραλαμπίδη για τα έργα του: «Η καρδιά σε ποιητικούς ρυθμούς», «Η καρδιά και τα μυστικά της» και το ποιητικό «Χειραφία με την αθανασία», σε εικονογράφηση του ζωγράφου Γιώργου Σταθόπουλου.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Απονέμεται στην κα Ευδοκία Θεοδώρου (Λόλη) Βλάχου για την μελέτη της 614 σελίδων με τίτλο: «Λαϊκοί Ποιητές και Δημιουργοί του Βάλτου» (1890-2020), Ποιητική Ανθολογία, με επιμέλεια και γνώση για τις μεταπτυχιακές σπουδές της στη Λαογραφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον Στέφανο Αβραμόπουλο για το έργο του «Φημισμένοι Ήρωες του 1821 και Λησμονημένοι», που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022, της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στην κα Μαρία Δ. Χάλκου, Δρ. Πολυτεχνείου, για το έργο της «Από το Βυζάντιο μέχρι την προετοιμασία της Επανάστασης του 1821», που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022, της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον αντιστράτηγο ε.α. Πάτσαλο Κωνσταντίνο για τις «Αναμνήσεις-Πορεία στο χρόνο», που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022, της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

Απονέμεται στον Μιχάλη Παγούνη για τα έργα του: «Το Έπος της Μνήμης» και τη «Ζέριμα» (έκδοση Χάρη Πάτση 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον Γιάννη Τσούτσια για το ποιητικό έργο του «Στα προάστια των τίτλων» (έκδοση οδός Πανός 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

Απονέμεται στον Γιάννη Τσώλη για το μυθιστόρημα «ΤΟ ΣΗΜΑΔΙ» (έκδοση ΑΓΓΕΛΑΚΗ 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

Απονέμεται στην κα Ρούλα Πατίλη-Ζαρανίκα για το μυθιστόρημά της «ΔΥΟ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ» (έκδοση Χάρη Πάτση, 2022).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον Σπύρο Π. Ραδίτσα για την ποιητική συλλογή «Μικροί Διάλογοι» (έκδοση Χάρη Πάτση).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Γιώργο. Σπ. Μουσελίμη για το έργο του «ΟΥΡΑΝΙΑ ΛΑΜΨΗ» (ποιητικά φτερουγίσματα γνώσης και στοχασμού) που εκδόθηκαν στα Γιάννενα το 2022 και διακρίθηκαν στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022 της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Παναγιώτη Ν. Μπάρακα, Αναπληρωτή Καθηγητή Πανεπιστημίου Αργυροκάστου για το έργο του: «Αργυροκάστρο-Η Δύση της Ανατολής» (έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2021).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Φώτο Ν. Κυριαζάτη-Λαζατινό, για το έργο του «Όταν βούιξε η Μπίστρισσα», που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό έτους 2022 της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

Απονέμεται στον κ. Σταύρο Θ. Παπουτσή για τα έργα του: «Να κλαις και να γελάς» (Διήγημα), έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2020, «Επικίνδυνες σημειώσεις», έκδοση Ελληνική Παιδεία 2021, «Όταν ήχησεν η Σάλπιγξ-Ήπειρος 1821» έκδοση Πελασγός και «Και το όνομα αυτού» (Μυθιστόρημα) έκδοση ΝΙΚΑΣ 2022 και «Κυπριακός Ιριδισμός».

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Κωνσταντίνο Π. Θεοδωράκη για το βιογραφικό έργο του «Ο Στρατηγός Δημήτριος Π. Θεοδωράκης-Απελευθερωτής και Φρούραρχος της Κορυτσάς» (22-11-1940).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Κωνσταντίνο Χρ. Κωστούλα και την κα Όλγα Κων. Κωστούλα για το έργο τους: «Ο Πουκεβίλ στο Παγώνι» (έκδοση Ελίκρανον, Αθήνα 2021).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Θεόδωρο Ε. Παυτούλα για την επιμέλεια του έργου του «Κάποτε σ' έκλαιε λαός-ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΛΑΣ», ΜΙΚΡΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ, σε πρόλογο: Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, που διακρίθηκε στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό 2022, της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών.

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον Δρ. Ευστάθιο Δημ. Αρβανίτη για το έργο του: «Η κοινωνική και Ιστορική φύση της Μουσικής Συνείδησης και της Μουσικής Οντότητας» (έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2021).

Α΄ ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ

Απονέμεται στον κ. Ιωάννη Δ. Μπογάτσο για το «ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, του Ειρηναίου Κ. Ασωπίου» (έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ, Αθήνα 2021).

ΒΡΑΒΕΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

• Απονέμεται στον Κώστα Ζαφειράτη για το έργο του René Pinon «ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ» (έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2021).

• Απονέμεται στην κα Αντιγόνη Πόμερ για το έργο της: «Πόσες θερμίδες, έχει το αίμα» (μυθιστόρημα) έκδοση «24 γράμματα» 2022.

• Απονέμεται στον κ. Ελευθέριο Αναστ. Τσιρώνη για το έργο του «Τρίτη Ανάσταση».

• Απονέμεται στον κ. Περικλή Ντάλτα για το έργο του «Μεταφράζοντας μυθιστορηματικές φωνές».

• Απονέμεται στην κα Σοφία Σκληίδα για το έργο της «Μια δεύτερη ζωή».

• Απονέμεται στον Γιάννη Τζαμπούρα για το έργο του «Αέναοι Οικτιρμοί» (ποίηση).

• Απονέμεται στην Κωνσταντίνα Βασιλείου για το έργο της «Νεανικές Ματιές».

• Απονέμεται στην Τζωρτζίνα Τζήλιου για το έργο της «Η σκιά του τίγρη».

• Απονέμεται στην κα Καίτη Φλώκου-Κώτσα για το έργο της «Τα ρόδα της Ανδαλουσίας» (εκδόσεις Μιχ. Σιδέρη 2022).

• Απονέμεται στον Χρήστο Ν. Καραγκούνη για το έργο του: «Η ζωή μου όλη ένα τσιγάρο δρόμος» ποίηση, Αθήνα 2021.

• Απονέμεται στην κα Αρτεμισία Παναγιώτου Μερκουριάδου για το έργο της: «Βιώματά μι Βιώματά μου» (Αθήνα 2021).

• Απονέμεται στη Χαρούλα Παρώνη για τα έργα της «Διαμάντια και κοχύλια» (2021) και «Η αθωότητα στα δίχτυα του τρόμου» (2022).

• Απονέμεται στον κ. Γιάννη Γαβαλά για τα έργα του: «Στιχουργικά Ηθογραφήματα» (Υδρα 1820-2020) και «Θαλασσομάχος» (εκδόσεις Χάρη Πάτση 2022).

• Απονέμεται στην κα Βαλεντίνα Ε. Μπατσάλ για το ποιητικό-στιχουργικό έργο της με CD «Από τα Καρπάθια στον Όλυμπο» (Αθήνα 2022).

• Απονέμεται στο Νίκο Θεοδοσίου για το έργο του: «Προσωπικά κι αλλότρια» (εκδόσεις ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ, Αθήνα 2022).

- Απονέμεται στον κ. Θεοφάνη Μπογιάννο ο Ρόδιος για το έργο του: «Μαθαίνω τη Ροδινή Ρόδο μας» (Ρόδος 2022).

- Απονέμεται στον κ. Δημήτρη Χ. Τσελίκα για τα έργα του: «Αλός ωδή» (ρίμες εν πλω), «Γαλάζιοι δρόμοι» (κύματα με μέτρο) και «Ωρα καλή».

- Απονέμεται στον κ. Δημήτρη Τσάγκα για το έργο του «Δραπέτης Ονείρων» (ποίηση, έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2021).

- Απονέμεται στον κ. Νίκο Χρ. Παπακωνσταντόπουλο για το έργο του «Η Ανάσταση στον καιρό της πανδημίας» (Διηγήματα-Ποιήματα) έκδοση Άπειρος Χώρα, 2022.

- Απονέμεται στην κα Χρυσούλα Μπιράκου-Σφακιανάκη για το έργο της «Ταραγμένοι χρόνοι στις γειτονιές του Άη-Νικόλα» (1940-1949), Μυθιστόρημα.

- Απονέμεται στον κ. Παναγιώτη Κοτρόγιαννο για το έργο του «Ήθη, έθιμα και παιχνίδια στα σοκάκια του Διστόμου» (Δίστομο 2021).

- Απονέμεται στον κ. Γεώργιο Ν. Μακρίδη για το έργο του: Νικολό Μακιαβέλι «Ο ΗΓΕΜΩΝ και η φιλοσοφική άποψη του Λεο Στράουζ» (ΑΜΜΩΝ εκδοτική).

- Απονέμεται στον κ. Δημήτρη Ι. Παπαδή για το έργο «Αριστοτέλους ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ-Περί Ηδονής και Ευδαιμονίας».

- Απονέμεται στον κ. Βασίλη Νούσια για το έργο του Α.Ν.ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΥ: «Αι Ελληνίδες εταίραι εν τω Ινδικώ Δράματι» (έκδοση ΕΛΙΚΡΑΝΟΝ 2021).

- Απονέμεται στον κ. Γεράσιμο Ψυχαιώτη για το έργο του ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

«Περί παιδων αγωγής» (ΑΜΜΩΝ εκδοτική).

- Απονέμεται στην κα Φυλλίτσα Αθηναΐς Αναπνιώτου για το ποιητικό έργο της «Το φεγγάρι Γράφει τ' όνομά σου», Έκδοση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ, Αθήνα 2022.

- Απονέμεται στην κα Άννα Μαυροειδή για τα δύο ποιητικά έργα της: «Από ψυχής» και «Το πίσω δωμάτιο».

ΕΙΔΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

1. Στην Jandark Petros (Νορβηγία), με το ψευδώνυμο «Η βασίλισσα» για το ποίημα «Η αιχμάλωτη».

2. Στην Ελένη Καμπά με το ψευδώνυμο «Σμύρνα», για το ποίημα «Η Σμύρνη ποτέ δε θα 'ναι Ιζμίρ».

3. Στον Μιλτιάδη Ντόβα με το ψευδώνυμο «Ιουλιανός», για το ποίημα «Κάστρα».

4. Στον Θεοφάνη Μπογιάννο ο Ρόδιος με το ψευδώνυμο «ΤΙΜΟΚΡΕΩΝ» για το ποίημα «Σμύρνη, Άστρι Ανατολής, Καστρί Ελληνοσύνης».

5. Στον Ιωάννη Κοσμίδη με το ψευδώνυμο «Πόντιος» για το ποίημα «Ο τοίχος της Αγίας Σοφιάς» και το διήγημα «Στον πέρα Μαχαλά».

6. Στον Νικόλαο Παπακωνσταντόπουλο με το ψευδώνυμο «Αξεθώριαστες μνήμες» για το ποίημα «Σμύρνη».

7. Στην Φυλλίτσα Αθηναΐς Αναπνιώτου με το ψευδώνυμο «Ηλιαχτίδα» για το Χρονικό-Μαρτυρία «Στα επώδυνα αγνά-ρια του χρόνου» και με το ψευδώνυμο «Ελληνίς» για το ποίημα «Αποφράς ημέρα».

8. Στον Τηλέμαχο Σιέμο με το ψευδώνυμο «Καιρός» για το ποίημα «Αιώνια ΙΩΝΙΑ».

9. Στην Αλεξάνδρα Καρυπίδου με το ψευδώνυμο «Τυρταίος» για το ποίημα «Πόντος και Ιωνία μας, Σμύρνη μας και Αιγαίο!».

10. Στην Παναγιώτα Τετίμη με το ψευδώνυμο «Στεφανία» για το ποίημα «Μάνα Μικρασιάτισσα».

11. Στην Παρασκευή Τσουπαροπούλου με το ψευδώνυμο «Ελληνίδα» για το ποίημα «Μικρά Ασία» και το Χρονικό-Μαρτυρία για τη «Μνήμη Μικρασίας».

12. Στον Σωτήρη Α. Δημητρίου με το ψευδώνυμο «Αντίοχος» για το Χρονικό-Μαρτυρία «Μ. Ασία. Η φυγή».

ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ακράδαντα ότι η Κρι-

τική Επιτροπή της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών που είχε αναλάβει να κρίνει τα κείμενα σε όλες τις κατηγορίες, Ποίησης – Διηγήματος και Χρονικού – Μαρτυρίας, έφερε σε αίσιο πέρας την αποστολή της, ευσυνείδητα και με δικαιοκρασία. Δεν διεκδικεί το έπαθλο του αλάθτητου. Εκφράζει από καρδιάς τα θερμά συγχαρητήρια σε όλους όσοι συμμετείχαν σ' αυτή την ευγενή άμιλλα κι έλαβαν μέρος στον Πανελλήνιο και Παγκύπριο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό Ποίησης, Διηγήματος και Χρονικού – Μαρτυρίας για το 2022.

Αθήνα, 25-11-2022

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

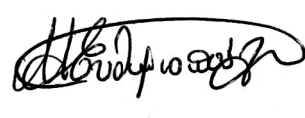
ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β. ΤΖΟΚΑΣ

ΤΟ ΜΕΛΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

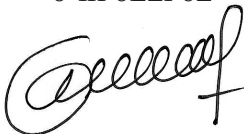
Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

Α. ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ Δ.Σ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Β.ΤΖΟΚΑΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΟΡΛΙΑΔΑΣ

Ξεριζωμός, Η Άλλη Πατρίδα

Ο Δημήτρης Φρυγανάκης μοιάζει μ' ένα υπερήλικα δρυ, με βαθιές ρίζες και κλαδιά, που σκεπάζουν και προστατεύουν μια μεγάλη φαμίλια. Αυτός ο γαλήνιος κι ανθεκτικός δρυς χτυπήθηκε από τα

Μανόλης Παντινάκης

πρώτα χρόνια του. Δέχτηκε πολλές τσεκουριές κι έφυγε με πληγές από την Ιωνία που είναι ακόμη ανοιχτές. Τις υπέμεινε με στωϊκότητα και ιώβιο υπομονή.

Η Φατμέ, μια Τουρκάλα υπηρέτρια που είχε η οικογένεια του Γιάγκου Φρυγανάκη στη Σμύρνη, φεύγοντας η κυρά Στάσα (η Αναστασία, η μάνα του) με τα παιδιά της, το Δημήτρη και τη Μαρίτσα, της είπε:

— Εσύ εδώ τώρα Στάσα έχεις χρήμα, έχεις πλούτη, έχεις λίρες, Πάρτα και να ζήσεις μ' αυτά εκεί που θα πας.

Όμως η κυρά Στάσα ήταν φαρμακωμένη από τους τέσσερις λεβέντες που έχασε. Τον άντρα της το Γιάγκο, στα 45 του χρόνια, και τα παιδιά της, το Λευτέρη, το Γιώργο και τον Ιάκωβο. Η ψυχή της κατάμαυρη από την πίκρα τ* άφησε όλα να τα κάψει η φωτιά, όπως έκαψε τα σωθικά της. Φεύγοντας, είπε στη Φατμέ:

«Δε μπορώ να πάρω τίποτα. Άφησα τέσσερις άντρες κι αν τα πάρω, είναι σα να τους πουλάω στα παζάρια της Ανατολής. Θα τ' αφήσω εδώ».

Μέχρι που ζούσε η κυρά Στάσα πίστευε βαθύτερα μέσα της ότι τα παλικάρια της είναι ζωντανά. Κάπου θα γύριζαν χαμένα, σκεφτόταν, και θα γύριζαν μια μέρα στην εστία τους. Γι' αυτό, πριν πάρει το δρόμο

της προσφυγιάς, πήρε ασβέστη κι ασβέστωσε το κατώφλι. Είπε:

—Εγώ φεύγω, όμως οι άντρες μπορεί να είναι ζωντανοί και να γυρίσουν στο σπίτι. Ας μη περάσουν από λερωμένο κατώφλι.

Τα μάτια του μπάρμπα - Μήτσου λαμποκοπούν πνιγμένα μέσα στη θλίψη, όταν αφηγείται 'κίνες τις φρικτές εικόνες της καταστροφής και της προσφυγιάς. Κάπου - κάπου τα μάτια του βουρκώνουν. Οι ώρες της αφήγησης είναι δύσκολες, καθώς σκαλίζει τη μνήμη του και στα παιδικά του βιώματα φάχνει να βρει έστω μια μικρή ακτίνα που να δίνει φως. Παντού όμως βρίσκει σκοτάδι, φωτιές και πόνο. Κι όλο επιστρατεύει τις ψυχικές του δυνάμεις και το περισσευμα από το κουράγιο του. Μοιάζει να λέει ένα μεγάλο, σκληρό παραμύθι, που περνάει από δαιδαλώδη μονοπάτια, γεμάτο αγκάθια. Γιατί με παραμύθι μοιάζει ο ξεριζωμός του.

Αφηγείται: «Εγώ γεννήθηκα στη Σμύρνη, στη Μικρασία, το 1912. Πατέρας μου ήταν ο Γιάγκος, γνωστός ως «Τορπίλιας» και μάνα μου η Στάσα, το γένος Κατσαρού. Όταν έχασα τον πατέρα μου ήμουνα δύο χρονώ. «Μπαμπά» καλά - καλά δεν είπα. Τον πήραν οι Τούρκοι στα «Τάγματα Εργασίας», τα γνωστά αμελέ ταμπορού. Αργότερα στην οπισθοχώρηση τον έσφαξαν. Το ίδιο και τα τρία αδέρφια μου. Το Γιώργο, το Λευτέρη και τον Ιάκωβο. Κουβαλώ ακόμη και σήμερα την καταστροφή και τις περιπέτειες ν' αποσώσουμε κάπου. Να δούμε σε ποιά πόλη θα πάμε να κατοικήσουμε και να στεριώσουμε...».

Αποχαιρετισμός της Μικράς Ασίας

....Ναι, είναι ανάγκη να γράφο επεισόδια, θέματα ζωντανά: Για τους θερικλίδες φομαδόρους, όπου πίνουν καπνό και τώρα δεν βρίσκουν. Φωνάζουν, παραπονούονται, κοντεύουν να κλάψουν από το

Ιωάννης Δ. Σωτήρας

κακό τους. Είδη, στο δρόμο, όπου ερχόμασταν, στην έρημο, μάζευαν φούντες από κάτι φιλά αγκάθια και τα τρύβαν στην απαλάμη και τα στρίβαν με χαρτί και κάπνιζαν. Το ίδιο κάμαν και με το τσάι στα σακίδια. Δεν άφησαν αγκάθια, χορτάρια ξερά. Τα αφάνισαν όλα. Δεν παύουν όμως να φωνάζουν: Ποιος έχει τσάι να το καπνίσουμε; Ένας άλλος φωνάζει: Ποιος έχει τσάι και δεν μου δίνει να καπνίσω ένα τσιγάρο, να, να, να, να του πριστούν τα αρχ...

... Αχ, αγνωστά μου, τέτοια πάθη ούτε να ειδείς, ούτε να ακούσεις θέλω... Εισ το κάτω άκρο του χωριού, εις τα χωράφια σκάφτουν οι αιχμάλωτοι ολόκληρα μέτρα τετραγωνικό μνήμα, 10 μέτρα πλάτος με 10 μάκρος. Εκεί μέσα, βλέπεις, εκεί μέσα κατεβάζουν τους νεκρούς. Τους κοβαλούν, τους βάζουν στη γραμμή και τον ένα απάνω στον άλλο. Και όσοι ολίγο μεσοζωντανοί τους πέρνουν κι αυτούς μέσα εις το μνήμα. Ούτε παπά ούτε διάχο... Και μεις οι ζωντανοί γενίκαμε άγνωστοι, πετσί και κόκαλο, σαν λήψανα...

... Να ηδούμε λοιπόν πού θα πάμε. Άρχισε το καράβι να φεύγει, να απομα-

κρύνεται απ' την ωραία Σμύρνη ολόκληρη, μεγάλη πόλις από 400.000 κατοίκους. Εις την παραλία πλήθος γυναίκες, αγαπητικιές. Μας χαιρετάνε με τα μανδήλια και καταπαραπονεμένες, με δάκρυα εις τα μάτια. Αχ, εγώ ο δυστυχής, πού είναι η ωραία μου Κυριακούλα από το Σεβδικιός να φιληθούμαι όπως την 16 Μαΐου, όπου έφυγα ο κακομοίρης. Αχ, και σήμερα τα μάτια μου δάκρυα αγάπης χύνουν. Η Σμύρνη χάνεται μέσα εις το βάθος της καταχινιάς και ο ήλιος βασιλεύει... Ξημερώνει η 28 Μαΐου 1922. Τι ωραία θάλασσα, τι ωραία αυλή.

Φθάνωμεν λοιπόν το μέρος στη θάλασσα, όπου εγίνανε οι μεγάλες ναυμαχίες το 1917-18. Πλοία βυθισμένα δεξιά και αριστερά. Φαίνονται τα κατάρτια, τα φουγάρα. Ξεχωρίζει ένα μεγάλο θωρικτό σαν βουνό αραγμένο εις την άκρη. Θεριό ολόκληρο, πελόριο, εγγλέζικο. Αρχίζωμεν να μπένωμεν εις τα στενά. Όλες οι ραχούλες πυροβόλα, πυροβολία, κανόνα θυριά. Εις άλλες ραχούλες νεκροταφεία στρατιωτών, καλοφτιαγμένα με σταυρούς, μάρμαρα. Νεκροταφεία αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και τουρκικά. Όλοι ήρωες των μαχών του ευρωπαϊκού πολέμου 1917-1918. Η πατρίς τους τους στεφάνωσε με δάφνες. Ξύπνα κόσμε, ξύπνα, μην κοιμάσαι...

(Αντιγραφή από το πρωτότυπο, διατηρώντας την ορθογραφία από τον συγγραφέα Μιχάλη Παγούνη)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.		σελ.
Σημείωμα εκδότη (Λ.Β.Τ.).....	1	τσας Λέρτα-Αθανασέλου).....	26
Φώτης Κόντογλου (1895 -1965).....	2	Επιβεβλημένη διευκρίνηση.....	26
Κάλεσμα.....	2	ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ - Αναμνήσεις του Παναγιώτη Ντο- γραματζόγλου-Ψαρά (Στ. Παπουτσής).....	27
Αγία Σοφιά (Λευτέρης Β. Τζόκας).....	3	Ληβανιώ (Κωνσταντία Φαγαδάκη).....	30
Εκδήλωση στις 14 Σεπτεμβρίου 2022 Μνήμη και τιμή στη Μικρά Ασία (Φρίξος Δήμου).....	4	Τα αστεράκια μου (Πάνος Αθ. Κοκκινόπουλος).....	30
Τα αίτια της Μικρασιατικής καταστροφής (Διο- νύσης Τσιριγώτης).....	7	Έφυγες - Στη χώρα ενστίκτων - Οι πολλοί (Γιάν- νης Τσουτσίας).....	31
Νανούρισμα (Λεμονιά Αντ. Μπασιάνου).....	10	Τα χωριά μας (Χρήστος Ν. Καραγκούνης).....	32
Προοδευτικοί και συντηρητικοί (Φώτης Κουλαρ- μάνης).....	11	Πρόσκληση Γενικής Συνέλευσης.....	33
Το νούμερο 31328 του Ηλία Βενέζη (Βασιλική Γκλόρια Παπά).....	12	Σμύρνη (Σταύρος Παπουτσής).....	33
Έπαφα πλέον να γελώ (Κων/ντίνος Δ. Ράμμος) ..	16	Υπαρξιακός οργασμός (Μαίρη Τσουτσία).....	33
Μνήμη Μικράς Ασίας - «Και διηγώντας τα να κλαις» (Ρίτα Νάστου-Μυστακοπούλου).....	17	Μικρασιατική Καταστροφή Από τον θρίαμβο στην τραγωδία (Καίτη Φλώκου-Κώτσα).....	34
Μεταφυσικές ενοράσεις (Γιάν. Νικολόπουλος)....	20	Το ζείμπέκικο (Σπύρος Π. Ραδίτσας).....	39
Σε όλα πρώτη (Γιάννης Κ. Τσώλης).....	21	Καλοκαιρινό κάλεσμα (Μάρω Δήμου).....	39
Ευχαριστήριο.....	21	Οικονομική ενημέρωση.....	39
Γράμματα από το Αλβανικό Μέτωπο (Παύλος Χρήστου).....	22	Πρακτικό Κριτικής Επιτροπής Πανελληνίου και Παγκύπριου Λογοτεχνικού Διαγωνισμού έτους 2022.....	40
Μνήμη Μικράς Ασίας (Αγγελική Μπόμπολη).....	24	Ξεριζωμός, Η Άλλη Πατρίδα (Μαν. Παντινάκης) 46	46
Πανάρχαιο Ελπιδοφόρο μήνυμα Ειρήνης (Φιλί- τσας Λέρτα-Αθανασέλου).....	26	Αποχαιρετισμός της Μικράς Ασίας (Ιωάννης Δ. Σωτήρας).....	47

